

EŞİTLİK FORUMU

İNSAN HAKLARI PANORAMASI

EŞİTLİK FORUMU: SEKSEN SİVİL TOPLUM KURULUŞU'NDAN AYRIMCILIĞA KARŞI GÜÇ BİRLİĞİ

HAKLAR EŞİTTİR
EŞİTLİK HAKTIR

Ayrımcılık, yasalar ve uluslararası sözleşmelerdeki yasaklara rağmen, gündelik bir pratik olarak hayatın her alanında karşımıza çıkıyor. Türkiye genelinde yaptığımız Ayrımcılık Algısı; Türleri/Failleri/Boyutları araştırmasına göre görüşmecilerin %23,1'i ayrımcılığın çok yaygın olduğunu, %46,8'i ayrımcılığın kısmen yaygın olduğunu, %30,3'ü ise az yaygın olduğunu düşünüyor. Yine araştırma sonuçlarına göre görüşmecilerin %16,3'ü ayrımcılık mağdurlarının hak arama mekanizmalarına yapacakları başvurulardan hiçbir sonuç alınamayacağını, 69,4'ü kısmi olumlu sonuçlar alınabileceğini, %14,3'ü ise etkili sonuçlar alınabileceğini düşünüyor. Araştırmanın bu verileri mağdurların ayrımcı pratikler karşısındaki tutumlarını belirliyor.

Eşitlik Forumu, toplumun genelinde ayrımcılığa dair farkındalık yaratmayı, ayrımcılıkla mücadeleyi güçlendirmeyi ve bu konudaki mekanizmaları daha işlevsel hale getirmeyi amaçlamaktadır. Forum, ayrımcılığın görünür kılınması ve mağdurların yetersiz de olsa mevcut mekanizmaları kullanarak ayrımcı pratiklere itiraz etmelerini sağlamak için çalışmalar yapmaktadır. Bir yandan hukuki destek, dava izleme, yargı dışı mekanizmalar ve uluslararası mekanizmalara başvuru desteği sunarak mağdurları güçlendirmeye diğer yandan da sivil toplum örgütlerinin ayrımcılıkla mücadele alanında ortak çalışmalar yürütmelerini sağlamaya çalışmaktadır.

Eşitlik Forumu üyesi sivil örgütler farklı tematik alanlarda ve risk altındaki farklı gruplarla çalışmaktadır. Forum, yerel örgütlerin faaliyetlerini desteklemek amacıyla 7 yerel örgüte küçük fon desteği vermiştir. Forum'un İnsan Hakları'na Eşit Erişim Kampanyası'na ait çıktıların ve raporların paylaşıldığı, ayrımcılığa maruz kalanların şikayet mekanizması olarak kullandığı bir web sitesi de var:

www.esitlikforumu.org

02

MURAT GÜREŞ

**DOMLAR:
DÜN SURIYE'NİN BUGÜN
DÜNYANIN ÖTEKİLERİ**
Suriye'deki iç savaş tüm halklar gibi Domları da yerinden yurdundan etti. Lübnan, Ürdün, Irak ve Türkiye gibi ülkelere sığınan Domlar bu ülkelerde de ayrımcılığa uğrayıp dışlanıyorlar.

07

HAYRİ DEMİR

**BAFRA KAYMAKAMI YATAĞA
BAĞLI ÖLEN KOÇER ÖZDAL
İÇİN 'DURUMU İYİ' DEDİ**

Yatağa bağlı olarak 59 gün önce yaşamını yitiren tutuklu Koçer Özdal'ın Kayseri'de tutulu oğlu Savcı Özdal'ın yanına sevk edilmesi için CİSST'in yaptığı başvuruya Bafra Kaymakamı Ali Fuat Türkel, 56 gün sonra cevap verdi.

08

CEREN KARLIDAĞ

**ÜNİVERSİTELİ GENÇ
KADINLAR EĞİTİM
MASRAFLARI İÇİN
KONSOMATRİSLİK YAPIYOR**

Gündüz okul sıralarında beraber ders dinlediğiniz bir arkadaşınızın akşam ise pavyon benzeri mekânlarda konsomatrislik yaptığını duysanız tepkiniz nasıl olurdu?

12

SULTAN YAVUZ

"BEN NİLÜFER'İM!"

Türkiye'de yaşayan yüz binlerce mülteciden biri Nilüfer... Cinsel kimliğini yaşayabilmek ve İran yönetiminin baskısından kurtulabilmek için ülkesini terk etmek zorunda kalan genç bir kadın... Ayakta kalabilmek için büyük bir çaba gösteren Nilüfer.

14

ALTAN SANCAR

**MÜSLÜMANLAŞTIRILMIŞ
ERMENİLERİN YAKINLARI
ANLATIYOR...**

Ermeni Soykırımı'nda yaklaşık 1.5 milyon Ermeni hayatını kaybederken, 1915'in etkilerinin bir başka boyutu : 'Müslümanlaştırılmış Ermeniler' gerçeği.

18

MÜZEYyen YÜCE

**SAĞLIKTA 'ÖLÜM' KRİTERİ:
"İLAÇ VAR; SANA YOK"**

Solunum cihazına bağlı çocukların kapsam dışı bırakılması 'yaşam hakkı' ihlali olarak görülürken, umutla ilacını bekleyen yüzlerce çocuk ölüme terk edildi. Aileler, kriterlerin kaldırılmasını, tüm çocukların eşit ve adaletli bir şekilde ilacına kavuşmasını talep ediyor.

DOMLAR: DÜN SURİYE’NİN BUGÜN DÜNYANIN ÖTEKİLERİ

MURAT GÜREŞ ■■■

Suriye’deki iç savaş tüm halklar gibi Domları de yerinden yurdundan etti. Lübnan, Ürdün, Irak ve Türkiye gibi ülkelere sığınan Domlar bu ülkelerde de ayrımcılığa uğrayıp dışlanıyorlar. Suriye’de yaşanan iç savaş ve çatışmalı sürecin Dom toplulukları üzerine etkilerini konu alan raporda çarpıcı veriler yer alıyor.

Suriyedeki iç savaştan tüm halklar gibi Domlar da olumsuz etkilendi. Savaşın ağır şartları nedeniyle birlikte dünyanın pek çok yerine dağıldılar. Kimileri, ilk göç dalgası ile birlikte 500 bin Suriyeli gibi Gaziantep’e geldi. Ancak Domlar; orada da en alta idiler, burada da en alttalar.

Günümüzde Dom toplulukları; Mısır, İran, Irak, Suriye, Lübnan, Ürdün, İsrail, Filistin, Türkiye, Suudi Arabistan, Kuveyt ve Birleşik Arap Emirlikleri, gibi, Ortadoğu’nun neredeyse tüm ülkelerinde tutunma gayretlerini sürdürüyorlar.

Yerleşik Hayattan Yeniden Göçebeliğe

Özellikle son 50 yılda, üretim ilişkilerinin ve sanayinin gelişmesiyle birlikte geleneksel zanaatlarını yapamayan, bu insanlar, artık büyük ölçüde, hurda atık toplayıcılığı, mevsimlik tarım işçiliği, gününbirlik işler gibi çoğunlukla kayıt dışı alanlarda çalışarak yaşamaya çalışıyorlar. Ortadoğu’da, yıllardır süren savaş, çatışma ve şiddet ortamı, Dom toplumunun yerlerinden edilmesine sebep oldu. Bu coğrafyada son yıllarda yaşanan, iç savaş ve çatışmalı süreç Ortadoğu’da yaşayan Dom topluluklarını, savaşta taraf olmamalarına rağmen şiddet ve zorunlu göçe maruz bıraktı. Özellikle Suriye’de yaşanan çatışmalı ortam, bu ülkede yaşayan Dom topluluklarının komşu ülkelere sığınmalarına sebep oldu.

Domlar, Ortadoğu halkları tarafından; Nawar, Çingene, Zott, Ghajar, Bareke, Gaodari, Krismal, Qarabana, Karaçi, Abdal, Aşiret, Qurbet, Mitrip, Gewende, Dom, Abdal, Tanjirliyah, Haddadin, Hacıye, Arnavut, Halebi, Haramshe, Kaoli gibi isimlerle adlandırılan kökenleri Hindistan’a dayanan, peri-patetik topluluklardan oluşuyor.

Lübnan, Ürdün, Irak ve Türkiye gibi ülkelere sığınan Domlar bu ülkelerde de ayrımcılığa uğrayıp dışlanıyorlar. Son yıllarda, Ortadoğu’daki çalkantılı siyasal ve toplumsal yaşam, iç-savaş ve çatışmalı ortam bu insanların yaşamlarını her geçen gün biraz daha zor hale getiriyor. Yüzyıllardır yaşadıkları göç mekanlarına, mahallelere ve evleri-

ne el konulmasının sonucu olarak, yerleşik hayata geçen bu topluluklar yeniden göçebe hayata zorlanıyorlar.

Avrupa’da Aşırı Milliyetçilik Dönemi

20. yüzyılın son yıllarında Doğu Avrupa’da yaşanan deneyim; savaş ve çatışmaların yaşandığı ülkelerde devlet sisteminin ortadan kalkması, para-militer güçlerin, radikal grupların ve aşırı milliyetçi örgütlerin alan hakimiyeti kurmaları, şehirleri ve bölgeleri denetlemeleri ve yeni muktedirler olarak devlet yönetiminde söz sahibi olmaları, o ülkede yaşayan etnik ve inançsal azınlıklar açısından en zor zamanlar olarak tarihe geçti.

1981’de Kosova’da başlayan siyasi amaçlı gösteri ve eylemler, yaklaşık 15 yıl sürmüş, 1995 yılında Yugoslavya’nın dağılması ile son bulmuştu. Bu süreç boyunca, bu ülke sınırları içerisindeki Roman/Rom toplumu büyük trajediler yaşadı. 1990’lı yılların başından itibaren dağılan Doğu Bloku ülkelerinde ilk başta Çingeneler, özgürlüklerine kavuştuklarını sandılar. Ancak çok kısa bir süre içerisinde bu ülkeler ve parçalanmalar sonucu yeni oluşan ülkelerde aşırı milliyetçiliğin giderek yaygınlaşmasıyla ilk olarak, Çingeneler ırkçı saldırıların ve yabancı düşmanlığının baş hedefi ha-

line geldiler. Yeni kurulan ulus devletlerde yükselen milliyetçi dalga, ilk önce Çingene/Romanlara yöneldi. Bu coğrafyada yaşayan Roman toplumu sistematik şiddete ve katliama maruz kalmış, büyük bir bölümü diğer Avrupa ülkelerine sığınmıştır.

Orta ve Doğu Avrupa ülkelerindeki iç savaşlarda, yine tarafsız kalmalarına karşın Çingeneler yeniden katliamlara maruz kaldılar. Özellikle Sırp milisler, Çingenelerin mallarına el koymuş, katliamlara yapmış, kamplarda hastalık ve açlıkla karşı karşıya kalmışlardır. İç savaş boyunca Bosna ve Kosova gibi ülkelerde yaşayan yüz binlerce Çingene evlerini ve yurtlarını terk etmek zorunda bırakılmıştır. Savaş süresince binlercesi ölmüş, on binlercesi yaralanıp sakat kalmış, evleri yıkılıp arazilerine el konulmuştur.

8 Bin Aile Kaldı

İç savaştan önce yüz binlerce Çingene yaşadığı Kosova’da savaştan sonra yalnızca 8 bin Çingene ailesi kalmıştır.

Bugün Avrupa’da Balkan Çingeneleri olarak bilinen Romanlar, hem o ülkenin yerli Roman toplumu tarafından hem de o ülkelerin diğer halkları ve yöneticileri tarafından “Göçmen Çingeneler” olarak aşağılanmakta, kamusal hizmetlerden büyük ölçüde dışlanmakta ve ayrımcılığa uğramaktadırlar.

Aradan geçen 20 yıllık süre boyunca bu toplumun, toplumsal uyumu ve entegrasyonu için çaba sarf edilmemesi toplumu giderek toplumsal yapı içerisinde alta itmiştir. Sosyal uyum programlarına dahil edilmeyen, devletin ve sivil toplumun sağladığı, eğitim, istihdam, sağlık, devlet yardımları gibi, sosyal hizmetlerine ulaşip yaralanmayan bu toplum hızla kriminalize edilmiş, özellikle genç kuşaklar içerisinde suça bulaşma oranı hızla artmıştır.

Dom Toplumu, Ortadoğu coğrafyasında diğer halklarla birlikte yaşayan, peri-patetik topluluklardandır. Peri-patetik topluluklar, birlikte yaşadıkları halklara, iş aletleri üreten, çoğu zaman sözlü ve müzikal kültürlerinin taşıyıcısı olan, dış-

çilik, sünnetçilik, gibi geleneksel halk hekimliği, hayvan terbiyeciliği gibi, demircilik, kalaycılık, sepet, kalbur, deri işlemeciliği, gibi pek çok farklı alanda geleneksel zanaatları icra edip, hizmet veren ve bu hizmetlerin karşılığında besin – gıda maddeleri alan, göçebe – yarı göçebeler olarak biliniyor.

Ülkelerin uyguladığı azınlık politikaları gereğince, Çingenelerin yaşadığı sorunlar, salt kültürel ve tarihi taleplerin ötesinde; yoksulluk, önyargı, ayrımcılık ve şiddet gibi gayri insani öğeleri de içinde barındırmaktadır.

Son 30 yılda Avrupa'da Balkan Romanlarının yaşadığı bu deneyimin gelecekte Suriyeli Domların yaşamaması için, geç olmadan harekete geçilmesi gerekiyor. Ulusal ve uluslararası örgütler, göç/ mültecilik alanında çalışan sivil toplum kurumları, Roman/Çingene kurumları ve elbette bu çalışmanın yapıldığı üç ülke (Türkiye, Lübnan ve Ürdün) başata olmak üzere Suriyeli sığınmacıların yaşadığı tüm ülkeler, bu konuyla ilgili bir strateji oluşturmalıdırlar.

Değişen Hayatlar

Dom toplumu, Ortadoğu coğrafyasında diğer halklarla birlikte yaşayan, peri-patetik topluluklardandır. Peri- Patetik topluluklar, birlikte yaşadıkları halklara, iş aletleri üreten, çoğu zaman sözlü ve müzikal kültürlerinin taşıyıcısı olan, dışçılık, sünnetçilik, gibi geleneksel halk hekimliği, hayvan terbiyeciliği gibi, demircilik, kalaycılık, sepet, kalbur, deri işlemeciliği, gibi pek çok farklı alanda geleneksel zanaatları icra edip, hizmet veren ve bu

hizmetlerin karşılığında besin – gıda maddeleri alan, göçebe – yarı göçebe topluluklardır.

Özellikle son 50 yılda, üretim ilişkilerinin ve sanayinin gelişmesiyle birlikte geleneksel zanaatlarını yapamayan, topluluklar, büyük ölçüde, hurda atık toplayıcılığı, mevsimlik tarım işçiliği, gündelik işler, gibi çoğunlukla kayıt dışı alanlarda çalışarak yaşamaya çalışmaktadırlar. Dom toplulukları son 50 yıldır, Ortadoğu'da yerleşik hayata geçmeye başladılar. Asırlardır konakladıkları, kent çeperindeki, yerlere derme çatma evler yapmış, zanaatlarını buradan icra etmeye başlamış, yarı göçebe bir yaşam sürmeye başlamışlardı. Özellikle son 20 yıldır, Amerika'nın Irak işgalinden sonra, Ortadoğu'nun girdiği çatışmalı süreç bu toplulukları yeniden göçbeliğe zorlar hale geldiler.

Gaziantep'ten Saha Araştırması

Suriye'de yaşanan iç savaş ve çatışmalı sürecin Dom toplulukları üzerine etkilerini konu alan raporda çarpıcı veriler yer alıyor. Raporun saha çalışmaları Gaziantep Kırkayak Kültür – Dom Araştırmaları Atölyesi tarafından yapıldı. Raporu, Dom çalışmaları alanında uzman bir isim olan Kemal Vural Tarlan ve Roman çalışmaları alanında uzman Hacer Foggo'dan oluşan araştırma ekibi hazırladı..

Araştırmacılar, Dom toplumunun Lübnan, Ürdün ve Türkiye'deki profilini, temel ihtiyaçlarını belirlemeyi ve bu ülkelerde toplulukların yaşadıkları yerleri içeren bölgesel bir haritalandırmayı da içeren, mevcut durum analizi yapılması hedeflendi. Saha araştırmaları yapılırken Dom guruplarının bu ül-

kelerde yoğun olarak yaşadıkları bölgeler, daha önceki çalışmalara dayanılarak, belirlenmiş.

Suriyeli Dom sığınmacılar, Ürdün, Lübnan ve Türkiye'de Mevcut Durum Suriye'de yaşanan iç savaş ve çatışmalı süreç 7 yılı geride bırakırken, bu süre boyunca yaklaşık 12 milyon Suriyeli evini terk etmek zorunda kaldı. Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (BMMYK) verilerine göre; 5 milyon 165 bin 502 Suriyeli sınırı geçip diğer ülkelere sığındı.

Türkiye'de 3 milyon 168 bin 757, Lübnan'da 1 milyon 001 bin 051, Ürdün'de ise 660 bin 582 Suriyeli mülteci kayıt altına alındı. Ürdün'ün kuzeyindeki Zaatari Mülteci Kampı, yaklaşık 80 bin mültecinin yaşadığı bir şehre dönüşmüş durumda. BMMYK, 6 Mayıs 2015'ten itibaren Lübnan'ın talimatlarına göre yeni kayıt işlemlerini geçici olarak askıya aldı. Buna göre, kaydolmayı bekleyen kişiler artık bu sayıya dahil edilmiyor. Bazı gözlemcilere göre bu sayı, bu tarihten bu yana gelenlerle birlikte 1.5 milyonu aşmış durumda.

Silahlı Grupların Ve Rejimin Tutumu

Suriye'de yaşanan iç-savaşta, bu ülkede yaşayan tüm etnik gruplar ve dinsel azınlıklar “zor günler” geçiriyorlar. Suriye içinde rejimin ve silahlı grupların ölümcül şiddetine maruz kalanlar, canlarını kurtarmak umuduyla diğer ülkelere sığınmak zorunda kaldılar. Özellikle bu ülkede yaşayan Dom toplulukları çatışmalarda taraf olmamalarına rağmen çatışan taraflarca şiddet ve dışlanmaya maruz kaldılar. Bir yandan radikal silahlı grupların bu topluluğa “yeterince Müslüman olmadıkları” gerekçesiyle evlerine ve mallarına el koyup, tehdit ve yer yer katliama varan şiddet uygulamaları, diğer taraftan da Baas rejiminin yok sayıp, dışladığı ve büyük bölümüne kimlik dahi vermediği bu topluluğu, çetin iç savaş koşullarında kıt kaynaklara ortak etmemek için, hiçbir zaman asli unsur sayılmayan, bu etnik gruptan kurtulmaya yöneltti.

BASIN ÖZGÜRLÜĞÜ ÜZERİNE

TURGAY OLCAYTO ■■■

Türkiye'de basın özgürlüğü üzerine düşüncemi soran yerli-yabancı dostları, tek parti döneminden günümüze dek bu ülkede basın özgürlüğü hiç olmamıştır diyerek yanıtlıyorum. Ardından da ekliyorum: Buna tanık basın tarihimizdir, ön yargısız okuduğunuzda hak vereceksiniz.

1946'dan günümüze dek siyaset erbabının ve gelmiş geçmiş tüm iktidarların demokrasi kavramının içini boşaltarak içte/dışta özgün bir demokrasicilik oyunu sahneledikleri görülür. Süreç tıpkı içinde yaşadığımız günlere benzer. Devlet diliyle haber yapan, iktidar övgüleriyle süsledikleri yazılarıyla ödül bekleyen, sermaye-siyaset-medya sarmalında boy göstermiş, iyi konuşan, olayları, haberleri manipüle etmekte usta bir gazeteci zümresi oluşturulur. Görece basın özgürdür. Çok sayıda renkli menkli gazete, çok sayıda tek sesli görsel yayın vardır. Oluşturulan yeni gazeteciliğe biat edenlerin bir eli yağda bir eli baldadır. Eleştirel gazetecilik yapmakta direnenlerin ise bir ayağı adliye koridorlarında bir ayağı cezaevlerindedir. Hal böyle iken gelin şimdi basın özgürlüğünü konuşalım.

Basın özgürlüğü gazetecinin kişisel özgürlüğü anlamına gelmez. Bir ülkede çeşit ve nicelik açısından yazılı-görsel-ışitsel yayın organı bulunması da basın özgürlüğünün varlığını kanıtlamaz. Evrensel ölçütlere göre basın özgürlüğü halkların haber alma, bilgilenme, gerçekleri öğrenme haklarını içerir. Eğer kamuoyu haber alamıyor, olup biteni doğru bir biçimde öğrenemiyorsa ya da olayların açığa çıkması iktidar erki aracılığıyla engelleniyorsa o ülkede basın özgürlüğü yok demektir. İşte bu evrensel ölçütlerdir Türkiye'yi dünya basın özgürlüğü sıralamasında

157. sıraya yerleştiren.

Sorun yalnızca basın özgürlüğü kavramının doğru okunmasında değildir. Bireyin düşünceyi ifade hakkı, sansür, otosansür, adalette eşitsizlik, hak ihlalleri gibi unsurları da unutmamak gerekir. Cezaevlerinde halen 134 gazetecinin bulunduğu, işsiz gazeteci sayısının çığ gibi büyüdüğü, iktidara yakın gazetecilerin kapı kulu memurları haline indirgendiği bir ülkede yalnız basın özgürlüğünden değil temel hak ve özgürlüklerden de söz edebilmek mümkün değildir.

Günümüzde ulus devletler medyayı denetim altına alabilmenin çeşitli yollarını araştırıyor; hak odaklı gazeteciliği, emek ağırlıklı haberciliği yok etmek için yeni yöntemler buluyorlar. Mali güçlerini kullanıyor, insan hak ve özgürlükleri ile bağdaşmayan yasalarla halkların doğru habere erişimini engelliyorlar. Emperyalist düzenin yeni medyası olayları kendi pembe gözlüğünden, gerçekleri saptırarak sunuyor dünya halklarına. Türkiye de uluslararası bu gelişmeleri kendi halklarına uygulamakta gecikmedi elbet. Haberin serbest dolaşımı alabildiğine kısıtlandı, özgür, bağımsız habercilik yasal kuşatma altına alındı. Özetle basın özgünlüğü bir kez daha paspas edildi. Bu durumda gazeteciliğin geleceği dersiniz yanıtlım bir şairin dizesinde var. “Bize umutsuz olmak yakışmaz.” Gazeteciliğe yüreğini koymuş, genci yaşlısı ile bağımsız, bağlantısız gazeteciler olarak mücadeleye devam edeceğiz. Koşulları zorlayacağız. Aydınlık yarınlar halkların haber alma hakkı için uğraş veren gerçek gazetecilerin olacak...

AYRIMCILIĞIN PANZEHİRİ

KEMAL GÖKTAŞ ■■■

Laik olmak şartıyla Hanefi, Sünni, Müslüman, Türk, kısaca LAHASÜMÜT.... Prof. Dr. Baskın Oran Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşundan itibaren geçerli kimliği anlatırken bu formülasyonu kullanır.

Egemen kimlik ve kimlikler arasındaki hiyerarşi, iktidar ilişkileri, ekonomik ve sosyal dinamiklerin yanı sıra kültür ve dinsel alan tarafından binyılların bir çıktısı olarak önümüzde duruyor. Oran'ın formüle ettiği “makbul vatandaş” tanımında olduğu gibi kimlikler sadece alt yapı tarafından değil, aynı zamanda üst yapı kurumlarının da etki ettiği bir çerçeve içinde meydana geliyor. Kimliklerin özelliklerinin ve kimlik hiyerarşilerinin bireyler tarafından “doğal” kabul edilip içselleştirilmesi ayrımcılık pratiklerinin dayandığı zemini oluşturuyor.

Ulaş Karan'ın yaptığı tanımın izinden gidersek “Ayrımcılık, isteyerek veya istemeyerek, icrai ya da ihmali biçimde, bir hukuk sisteminde eşit durumda olduğu kabul edilen kişilere, bir hak veya yükümlülükle ilgili olarak, aralarında geçerli bir neden olmaksızın eşit davranılmaması olarak tanımlanabilir.”

<https://www.anayasa.gov.tr/media/4440/8.pdf>

Ayrımcılık, Anayasal eşitlik ilkesi ile doğrudan ilgili ve birçok hukuki metinde bir muamelenin ayrımcılık olup olmadığının belirlenebilmesi için öncelikle “eşitlik” kavramının çerçevesinin çizilmesine ihtiyaç duyuluyor.

Benzer durumda olan bir kişinin göreceği muameleden sırf kimlik (ya da başka deyişle hukuken korunması gereken özellikleri) nedeniyle farklı bir muamele görmek doğrudan ayrımcılığın, eşit durumda olmayanlara geçerli bir neden olmadan eşit muamele yaparak haklarını ihlal etmek de dolaylı ayrımcılığa işaret ediyor.

Kimlikler hiyerarşisi

Siyasi sistemin radikal şekilde değişmesi ve zaten oldukça güdük olan demokratik kurumların artık neredeyse tamamen ortadan kaldırılması, hakim ideolojiyi ve ayrımcılık pratiklerinin içeriğini de değiştiriyor ve bu haliyle bir kimlikler çatışmasının ortasında bırakıyor Türkiye'yi.

Mevcut siyasi ve toplumsal ortam birlikte yaşamayı mümkün kılacak asgari kuralların belirlen-

mesi yerine kutuplaşma ve çatışmayı esas alıyor. İktidarın kendisini karşıt kimlikler üzerinden tanımlamasındaki ısrar toplumsal kesimlerin birbirine karşı “ayrımcılık” pratiklerini derinleştirmesine neden oluyor. Kendisine yapılan ayrımcılık konusunda açık olan algılar, başka kimliklere yönelince doğal karşılanıp meşrulaşiyor. “Hakim kimlik” olma mücadelesi siyasi mücadeleye eşlik ediyor ve siyasetin derinleştirdiği çok parçalı toplumsal yapı ve ayrımlar bir arada yaşamının asgari koşullarını oluşturmaktan ülkeyi giderek uzaklaştırıyor.

Eşit Haklar için İzleme Derneği tarafından yürütülen “İnsan Haklarına Eşit Erişim için Kampanya Projesi” kapsamında yapılan “Türkiye’de Ayrımcılık Algısı Türleri-Failleri- Boyutları” başlıklı araştırma ayrımcılık konusundaki çifte standartları deşifre etmekle kalmıyor, parçalı toplumsal yapının da özlü bir kesitini sunuyor. <http://www.diken.com.tr/ayrimcilik-algisi-arastirmasi-herkes-kendine-musliman/>

Herkes mağdur, fail yok

Araştırmamanın en önemli sonuçlarından biri, farklı ayrımcılık türlerinden yakın grupların göçmenler, Kürtler ve LGBTİ+'lara (lezbiyen, gey, biseksüel, transgender, interseks) yönelik ayrımcı bakış açılarını ortaya koyması.

Mütedeyyin-milliyetçi kesimin siyasi iktidarın bütün “pozitif” uygulamalarına rağmen hala ayrımcılık görmekten yakınması ve muhaliflerin siyasi fikirleri nedeniyle ayrımcılık görmesini “geçmişin telafisi” olarak görerek haklı bulmaları kayda değer bulgulardan.

Kadına yönelik herhangi bir ayrımcılık yaşanmadığını düşünenlerin oranının yüksek olması da hakim kimlikler ve ideolojinin ayrımcılık pratiklerini nasıl doğallaştırdığına ilişkin en güzel örneklerden birini oluşturuyor.

Toplumun büyük kesiminin Türkiye’de ayrımcılığın yaygın olduğunu düşündüğü (yüzde 70) araştırma, ayrımcılığın farkına varmanın sosyo-kültürel bir gelişmişlikle ilgisi olduğunu da gösteriyor. Eğitim düzeyi daha düşük olanlarda ayrımcılığın yaygın olmadığı kanaatinin yaygın olması, yine ideolojinin işleyişindeki doğallaştırmanın ancak bilinçli bir çaba ile aşılabileceğini gösteriyor.

Hakim kimliğin toplumdaki ayrımcılık pratiklerini görmediğini gösteren bulgular: Sünni Müslüman olmadığını beyan edenlerin yüzde 54’ü, Sünni Müslüman olduğunu beyan edenlerin ise yüzde 40’ı ayrımcılığın olduğu algısına sahip.

Toplumun yarısı etnik, yarısından biraz fazlası ise dinsel ayrımcılığın yaşanmadığını düşünüyor.

Kadınlara, mültecilere, göçmenlere ve farklı cinsel yönelimdekilere ayrımcılık uygulandığını düşünenlerin oranları ise düşük.

“Evinizi kime kiralamazsınız?” sorusuna verilen yanıtlarda da mülteciler ve göçmenler ile LGBTİ+'lar öne çıkıyor.

Katılımcıların yüzde 10’u mültecilik ve göçmenliğin, yüzde 5.7’si siyasi görüşün, yüzde 5.3’ü etnik kimliğin, yüzde 3.6’sı cinsel yönelim/kimliğin, yüzde 1.4’ü 25 yaşından genç olmanın, yüzde 1.3’ü fiziksel engelli olmanın, yüzde 1.3’ü zihinsel engelli olmanın, yüzde 1.3’ü 50 yaşından büyük olmanın, yüzde 1.2’si ise cinsiyete karşı ayrımcılığın ‘yaşamın her alanında hoşgörülle karşılanması gerektiğini’ söylüyor.

Devletten alınan hizmetlerde ayrımcılık daha az kabul edilebilir bulunurken sivil hayat ve özel sektörle ilgili alanlarda ise ayrımcılığa daha fazla hoşgörülle yaklaşıyor.

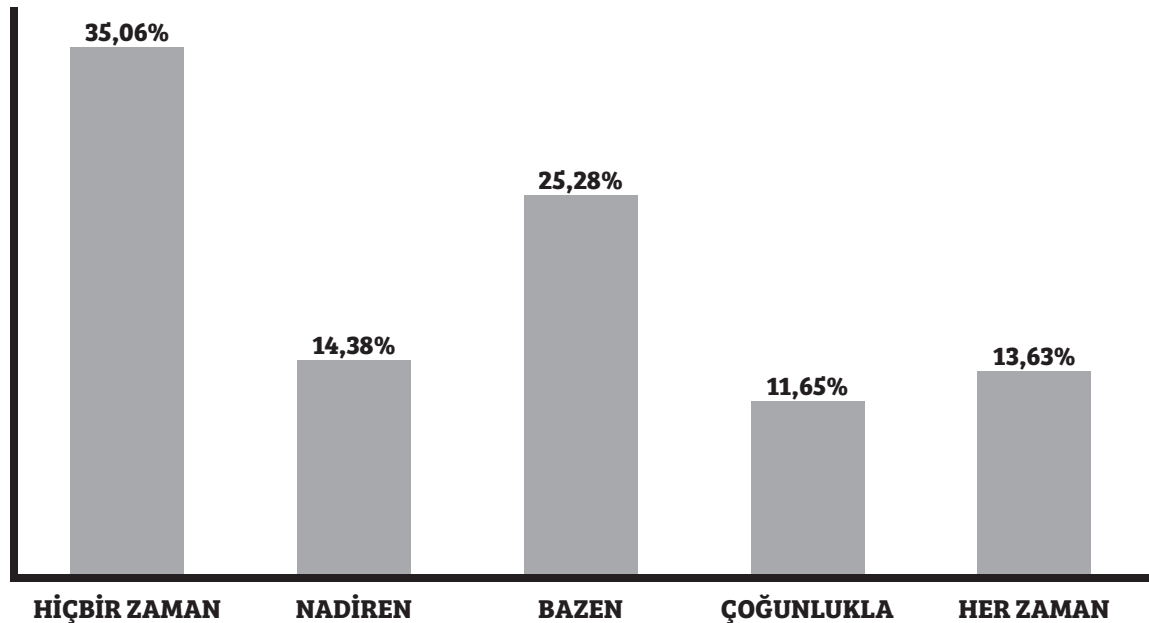
Ülkedeki ve dünyadaki siyasi kutuplaşmadan ve iktidar partisinin bu kutuplaşma içinde ayrımcılık söylemine yaygın biçimde başvurmasından ötürü mütedeyyin kesimde güçlü bir ayrımcılık algısı mevcut. Muhalefet partilerine yakın katılımcılar siyasi ayrımcılık yapıldığını dile getiriyor.

Bu iki ana grubun konu Kürtlere, Suriyeli mültecilere, LGBTİ+'lara geldiğinde ayrımcı dilde bir anda ortaklaşmaları dikkat çekiyor.

Mütedeyyin-milliyetçi kesim, siyasi ayrımcılığın eskiden yapılmış bir ayrımcılığı telafi etmek konusunda haklı bir çaba olarak görüyor.

Araştırmayı yapanlar sonuç bölümüne: “Benmerkezci Ayrımcılık Algısı, Türkiye toplumunda çok yaygın olarak görülüyor. Kendisine zarar verdiğini düşündüğü konularda ayrımcılık konusunda çok duyarlı olup, kendisini doğrudan ilgilendirmediklerini düşündüğü ayrımcılıklara karşı duyarsız olma

Türkiye'de Etnik Kökene Dayalı Ayrımcılık Yaşanıyor mu? Yaşanıyorsa Hangi Sıklıkla?

Türkiye’de Ayrımcılık Algısı Araştırması

tutumunu ifade ediyor. Bir tür ‘kendine Müslüman’ olma hali. Bu da, belirli ayrımcılık pratiklerini aktif ya da pasif olarak desteklemeyi beraberinde getirebiliyor.” diye yazmış.

“Hukuk” çare mi?

Araştırmadan çıkan bulgular ışığında denilebilir ki hakim kimlik/ler etrafında kümeleşen siyasi ve ekonomik güç, kendisinin maruz kaldığı ayrımcı muameleler konusunda her daim uyanıkken, kendisinin de dahil olduğu grubun veya birey olarak kendisinin ayrımcı tutumlarını “doğal” buluyor. “Kendine Müslüman olma hali” olarak ifade edilen bu tutum siyasetin kimlik eksenli inşasının da asgari kurallar belirleyerek ortak yaşam inşa etmenin önündeki en büyük engellerden birini oluşturuyor.

İktidarın bizzat ayrımcılık temelli kuruluşu, yönetimin bütün uygulamalarına içkin bir ayrımcılığı içeriyor.

Doğrudan ve dolaylı ayrımcılığın ve taciz boyutunda yaşanan ayrımcılıklar, kimlik hiyerarşileri içinde işliyor ve fakat esasen iktidar ilişkileri içinde belirleniyor. Ayrımcılığın tekil görünümüne karşı hukuki yaptırımlar da işte bu nedenle ortaya çıkamıyor ya da etkisiz kalıyor.

Yargının söz konusu olan hakim kimlikler dışındaki aidiyetler olunca yaptırım uygulamak bir yana sık sık kendisi ayrımcı uygulamaların bizzat faili haline gelmesinin altında da iktidar tarafından belirlenen-korunan bu kimlik hiyerarşisi yatıyor. Yargının bizzat ayrımcılık ürettiği vahim birçok kararı var. Ancak aşağıdaki iki örnek, ayrımcılığın yargıda sıradan işleyişi konusunda fikir verebileceği için önemli hale geliyor:

- “Sanıkların söylediği iddia edilen “siz kürtler böylesiniz hep kavga dövüş ile hallediyorsunuz, kirayı, elektriği suyu ödemiyor” şeklindeki sözlerin, katılan sanık ...’nın onur, şeref ve saygınlığını rencide edici boyutta olmayıp, rahatsız edici, kaba ve nezaket dışı hitap tarzı niteliğinde olduğu, dolayısıyla hakaret suçunun unsurları itibari ile oluşmadığı gözetilmeden, sanıklar Şahin ve Gülten hakkında yazılı şekilde ceza verilmesine yer olmadığına karar verilmesi... 4. Ceza Dairesi, 2017/20247 E. , 2018/20506 K.”
- “Somut olayda sanığın, konutun dışında katılanlara yönelik söylediği “pis kürtler evimi derhal boşaltın, sizi öldürürüm” şeklinde tehdit içeren sözlerinin konuta girmeye yönelik olmaması, bu haliyle tehdidin konut dokunulmazlığını ihlali suçunun unsuru olmadığı gözetilmeden olayda iki ağırlaştırıcı unsurun bir arada gerçekleştiğinin kabulü ile sanık hakkında fazla cezaya hükmedilmesi, 18. Ceza Dairesi 2017/7657 E. , 2018/2823 K.”

Hal böyleyken, iktidarın kuruluş ve işleyişinin ekonomik, siyasi ve sosyolojik temellerini değiştirecek bir siyasi müdahale olmadıkça ayrımcı pratiklerin son bulacağı düşünülemez. Ayrımcı söylemlerin hakim konumunun geriletilmesi ve ayrımcı muamelelerin ağır yaptırımlara bağlanan bir suç haline gelmesi, doğrudan ayrımcılık için caydırıcı olabilecekse de dolaylı ayrımcılık söz konusu olduğunda tek başına yeterli olmayacaktır.

Aslanan ayrımcı muamelelerin kaynağına yönelmek tir kuşkusuz. Siyasetin kimlik ekseninden çıkarılarak birlikte yaşamanın asgari kurallarını oluşturacak demokratik bir yapıya kavuşturulması ayrımcılık pratiklerinin son bulması için gerekli bir koşul olarak önümüzde duruyor.

MAGNA - CARTA’DAN BU YANA

GÜRAY ÖZ ■■■

“İnsan hakları” kavramı, kendinin farkına varan, toplumsal bir varlık olduğunun bilincine ulaşan insanın kadim sorununu, amacını, ütopyasını anlatır. Bilim kitaplarında, özellikle de maddeci tarih görüşüne göre insanı incelemiş olan eserlerde, ancak toplum içinde var olabildiğini fark eden, durumun bilincine varan insan, bu varoluşun birtakım haklara ve görevlere sahip olmayı gerektirdiğini de anladı diye anlatılır. Haktan söz ediyorsak, onu ortadan kaldırmak, sınırlandırmak için elinden geleni yapan “insan” eylemlerinden de söz etmeliyiz. Bireyin, kişinin sınıflı toplum içindeki yeri, nesnel durumunu; haksızlıklar karşısındaki muhtemel eylemi de toplumsal bir varlık olarak konumunu belirler.

İnsan hakları, toplumsal sistemlerin karmaşık yapıları içinde, yalnızca henüz sona ermemiş sömürüye karşı mücadeleyle değil; daha yakın ve pratik dinsel, yönetsel, siyasal baskılar, bu baskılara karşı mücadeleyle de anlam kazanır. Kölecî dönemi de içermek üzere, sınıflı toplumlarda hak kavramı, egemenlerin köleler, işçiler, köylüler üzerindeki zorbalıklarını yasalaştıran, meşru kabul eden bir anlayışı ifade ediyordu. Eski Yunan’da köleleri dışlayan “demokrasi” bugünkü demokrasinin ilk örneği olarak kabul görür, ama bir yere kadar. Burjuvazinin siyasal egemenliği de elde etmesiyle durum değişti, mücadele alanı doğal olarak genişledi. Kölelerin, köylülerin ve nihayet kapitalizmin gelişimine koşut olarak işçilerin isyanları, yenilseler de devrimlerin kazanımları, insan hakları konusunda bilinçlenmeye, günümüzün koşullarında ezilen, sömürülen sınıf ve katmanların mücadelelerinde sağlam bir zemin elde etmesine yol açtı.

Bugün nerede bir insan hakkı ihlali varsa onun sistemle ilişkili olduğu da hemen anlaşılabilir ya da bu ilişkiyi kanıtlamak zor olmaz. “Kazdağları’nda altın arayan Kanadalı şirket ve yerli ortakları” dediğinizde karşınıza çıkan küresel kapitalizmdir. Gezi Parkı’nda ağaçları kesmeye niyetlenen anlayışla mücadele de direnenlerin eylemlerinin siyasal anlamını kavradıkça gördükleri gibi sistemle, kapitalizmle kapışmayı,

hesaplaşmayı gerektirmiştir. Köylüler, ırmaklarını kurutanlara karşı haklarını savundukça, mücadelenin insan haklarının somut bir ifadesi olduğunu, sistemle kapışmayı gerektirdiğini de kavıyorlar.

İnsan hakları mücadelesinin tarihi tarih kadar eskidir. Sınıf mücadelesi kapsamında değerlendirilmesi gereken antik çağların kölecî toplumlarında Spartaküs nasıl ortaya çıkmış bir hak mücadelesinin simgesi haline gelmişse, kralların yetkilerini sınırlayan Magna Carta da insan haklarında önemli bir gelişmenin belgesi olmuştur. Olağanüstü vergilerle halkı bunaltan, despot yönetimiyle asilleri öfkeliendiren, bir dizi politik hata yapmış, kiliseyi karşısına almış Kral Yurtsuz John’un asillerle savaşı onun yenilgisiyle sonuçlandı; Anlaşma Kralın yetkilerini sınırlandırdı, baronları rahatlatı. Ama aynı zamanda tüm yurttaşlar için de önemli ve etkili bir belge oldu.

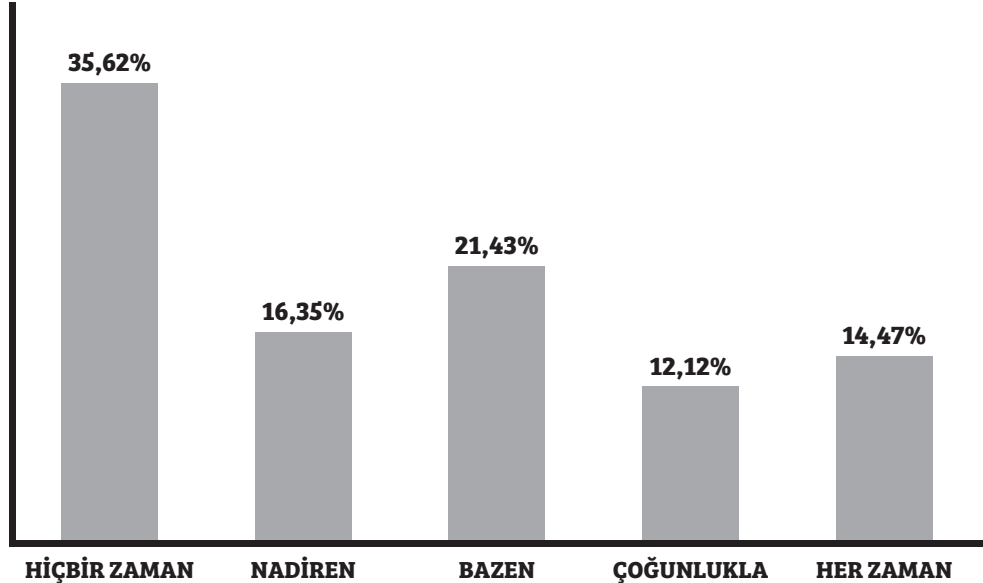
Magna Carta’nın iki önemli hükmünü biz bugün de sık sık dile getiriyoruz. Şöyledir bu ilkeler: “1- Hiçbir özgür insan yürürlükteki yasalara başvurmaksızın, tutuklanamaz, hapsedilemez, mülkü elinden alınamaz, sürülemez, ya da yok edilemez. 2- Adalet satılamaz, geciktirilemez, hiçbir özgür yurttaş adaletten yoksun bırakılamaz.”

Ülkemizde 2019 yılında bazı uygulamaların 1215 tarihli Magna Carta’yla bile çatıştığını görmek ne kadar üzücü.

Peki şimdi sormak gerekmez mi; yüz yılları aşan mücadele tarihine karşın biz bugün neredeyiz? İyi bir yerde miyiz? Kuşkusuz hayır; tam tersine bir gerilemeden bile söz edilebilir. İnsan hakları konusunda tüm dünyada mücadele edenlerin çabası zaman zaman sonuç verse de insan haklarını sınırlandırmak, mümkün olan koşullarda ve yerlerde tanımamak, yok saymak sistemin ve sistemin koruyucusu devletlerin başlıca işi oluyor. Saldırı küreseldir.

Öyleyse insan hakları savunucuları da küresel saldırıya enternasyonal bir dayanışmayla yanıt vermelidirler ve verebilirler...

Türkiye’de Dini İnanca/İnançsızlığa Dayalı Ayrımcılık Yaşanıyor mu? Yaşanıyorsa Hangi Sıklıkta?

DEVLETİN BİTMİYEN PRATIĞI: NE CEZASI!

GÖKÇER TAHİNCİOĞLU ■■■

Söylene söylene kanıksanmış, artık itiraz edilme-
yen suçlar var.

12 Eylül'de Diyarbakır Cezaevi'nde yapılanlar, Ma-
mak Cezaevi'nde yaşananlar.

90'larda işlenen faili meçhul cinayetler.

En sağdan, merkez sağa kadar kendisini devletin
sahibi, milletin sözcüsü olarak gören siyasal ya-
pılar ve aktörler bile uzun yıllardır verilen müca-
delelerden sonra bu yaşananlara yönelik söylemi
sahiplendiler.

“Memleketimizde bunlar da yaşandı...”

“Şükür ki o günler geride kaldı...”

Hatta, sistem değişmeden önceki son Başbakan
Ahmet Davutoğlu, 2015 genel seçim sürecindeki
bir mitingde, beyaz Torosların yeniden tedavüle
sokulması tehlikesini işaret ederek seçmenden
oy istedi.

Suç varsa cezadan da bahsetmek gerekir değil mi?

Hayır. Elbette cezasızlık pratiklerini kusursuza
yakın sergileyen bir sistemde, bunu bulmak da
kolay değil.

Pratik; devlet görevlilerini korumak, ellerini sıcak
tutmak, benzer yöntemlere yeniden ihtiyaç du-
yulursa gözünü kırpmadan bu işleri yapabilecek
insanları bulmak üzerine geliştirilmişse, bir suçun
varlığı kabullenilse de cezayı görmek mümkün ol-
muyor.

Üstelik devasa bir meşruiyet alanı da oluşturuluyor.

Maalesef, büyük bölümü cemaat-hükümet çe-
kişmesi döneminde açılan 90'lardaki katliam-
larla ilgili davalara, “Aklamak için açıyorlar” diye
bakanlar, bu davaları görmezden gelenler haklı
çıktı. Evet, ısrarla mücadeleyi sürdüren avukat-
lar, bu soruşturma ve davalar sayesinde asla elde

edemeyecekleri, bir dönemi aydınlatacak belge
ve bilgilere ulaşabildi. Ancak yıllar süren müca-
deleler sonrasında açılan davaların hepsi bir bir
zaman aşımı ya da beraatle sonuçlandırıldı.

Şu ana kadar 90'lı yıllarda yaşanan katliamlarla
ilgili açılan 10 dava bu şekilde, cezasızlıkla sonu-
landırılmış durumda. JİTEM'in varlığı kabul edil-
miş olsa da katliamların gerçekleştiği kabullenilse
de kuyulara işkence ile öldürülmüş insan ceset-
lerinin atıldığı devletin kurumlarınca kayıt altına
alınsa da sonuç değişmiyor.

Bu davaların açılması, o dönemdeki suçların dev-
let tarafından kabullenilmesi bir kazanım mı? Ka-
zanım sayılabilir elbette. Yenilerinin engellenme-
si konusunda zayıf da olsa bir duvar vazifesi de
görebilir. Şu ana kadar o vazifeyi görmediğini de
unutmadan söylemeli.

Ancak cezasızlıkla sonuçlandırılan bu davalar,
kabullenilmiş suçların faillerini belirsiz, cezasız
bırakmaya, herkesin bildiği o faillerin kahraman-
laştırılmasına da yol açıyor. Mahkemeler kanalıy-
la oluşturulan meşruiyet, yeni cezasızlık vakaları
için cesaret veriyor. Oluşturulmaya çalışılan du-
varı yıkmak için el verilen, cesaretlendirilen bir
sistem inşa ediliyor.

Sistemin taşıyıcılarından biri de Anayasa Mah-
kemesi... 12 Eylül davalarında verilen kararlar da
diğer bir meşruiyet aracı. Darbeci Kenan Evren'in
cezalandırılmasından geçtik, işkence ile öldürü-
len insanların dosyasında bile Anayasa Mahke-
mesi, “Aslında darbe döneminin yargılanmasına
engel yoktu. Siz başvuru yapmamışsınız. Yapacak
bir şey yok” kararları vererek, topu mağdurların
kucağına attı.

* * *

Çatışmalarla yaşayan bir toplumda, tozun, koku-

nun, kirin üzerini örtmek her zaman kolaydır. Bazen
“terörle mücadele”, bazen “vatan için kurşun atma”,
bazen “devlete bağlılık” diye attığınız her sloganın
altına kolayca yaşananları saklayabilirsiniz.

Ölenin yanına yerleştirilmiş bir silah, her akşam
birlikte meyhaneye gidilen savcıya verilen bir olay
yeri tutanağı, yaşadığının bin katını katıp ekleye-
rek anlatan bir itirafçı yeter sloganların siyah bir
örtü gibi olayların üzerine serilmesine.

O örtüyü hafifçe aralamak isteyenlere söylene-
cekler de bellidir; “hain”, “terörist”, “bölücü.”

Ve en hafif eleştirilere verilen yanıt; “Teröristlere
de bir şey söyleyecek misin?”

Cezasızlık işte bu şekilde, durmadan kendisini ve
söylemini geliştiren, durmadan alanını genişleten,
insanları yuttukça büyüyen bir canavar gibidir.

Bir korku filminde, kötülüğü öldürdüğünde kar-
şına daha güçlü çıkması gibi büyüyen bir sistem
var karşımızda.

Arendt'in kavramsallaştırdığı biçimde söylemek
gerekirse, “tekçi bir hakikati” dayatmak isteyen,
farklı tek bir görüşe yer vermek istemeyen, bunun
için bütün araçları kullanan bir sistem.

Hak savunucuları bilmelidir ve biliyorlar ki onlar
alanlarını büyüttükçe, yeni yöntemler geliştirdik-
çe cezasızlık kültürünün sahipleri de alanlarını
büyütüyor ve yöntemlerini geliştiriyor.

Artık kabul edilen bir suçun cezalandırdığını gör-
mek bile çok güç hale gelmiş durumda.

Ama hakikatin ve ona inanların inatçılığı da sürüyor.

O durmadan büyüyen canavarın alanını daralttık-
ça hakikatin ve adaletin alanının genişleyeceğini,
rahat soluk aldığımız mevsimlerin ancak o zaman
geleceğini de o cesur insanlar çok iyi biliyor.

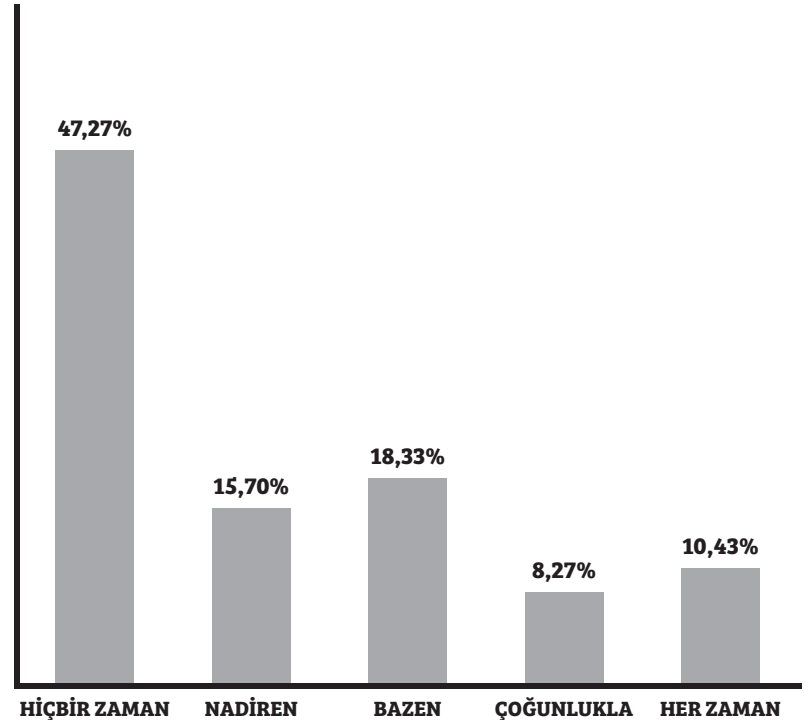
Türkiye’de Ayrımcılık Algısı Araştırması

Sizce Türkiye'de Ayrımcılıkla Mücadele Edildiğinde Ne Kadar Sonuç Alınabilir?

**Hiç sonuç alınamaz 1, kalıcı sonuçlar elde edilebilir 10 olmak üzere Tür-
kiye’de ayrımcılıkla mücadelenin sonuç verme ihtimaline puan veriniz)**

	Sıklık	Oran (%)
Hiç Sonuç Alınamaz	114	10,7
2	60	5,6
3	108	10,2
4	113	10,6
5	188	17,7
6	129	12,1
7	109	10,2
8	91	8,6
9	49	4,6
Kalıcı Sonuçlar Elde Edilebilir	103	9,7
TOPLAM	1064	100

Türkiye'de Zihinsel Engellilik Temelli Ayrımcılık Yaşanıyor mu? Yaşanıyorsa Hangi Sıklıkta?

BAFRA KAYMAKAMI YATAĞA BAĞLI ÖLEN KOÇER ÖZDAL İÇİN ‘DURUMU İYİ’ DEDİ

Yatağa bağlı olarak 59 gün önce yaşamını yitiren tutuklu Koçer Özdal’ın Kayseri’de tutulu oğlu Savcı Özdal’ın yanına sevk edilmesi için CİSST’in yaptığı başvuruya Bafra Kaymakamı Ali Fuat Türkel, 56 gün sonra cevap verdi. Kaymakam, Özdal’ın “Durumu iyi” olduğunu ve oğluna bildirildiğini kaydetti.

Bafra T Tipi Kapalı Cezaevi’ndeyken sağlık durumunun kötüleşmesi sonucu hastaneye kaldırılan ve 38 gün sonra yatağa kelepçeli bir şekilde yaşamını yitiren Koçer Özdal’ın durumuyla ilgili skandal bir geri dönüş yapıldı.

Ceza İnfaz Sisteminde Sivil Toplum Derneği (CİSST), Özdal’ın durumunun ağırlaşması sonrası Kayseri 2 Nolu T Tipi Kapalı Cezaevi’nde tutuklu oğlu Savcı Özdal’ın yanına sevkı için başvuruda bulundu. Özdal’ın ölümünden 56 gün sonra kuruma dönüş yapan Bafra Kaymakamlığı, Özdal’ın “durumu iyi” olduğunu ve oğluna bildirildiğini aktardı.

Bafra Cezaevi İnsan Hakları İhlalleri Gözlem Kurulu’nun İlçe Sağlık Müdürü’ne dayandırarak 10 Ekim’de İlçe Kaymakamlığı’na gönderdiği yazıda, Özdal’ın durumunun iyi olduğu kaydediliyor.

Ölümünden 65 Gün Sonra Cevap Verildi

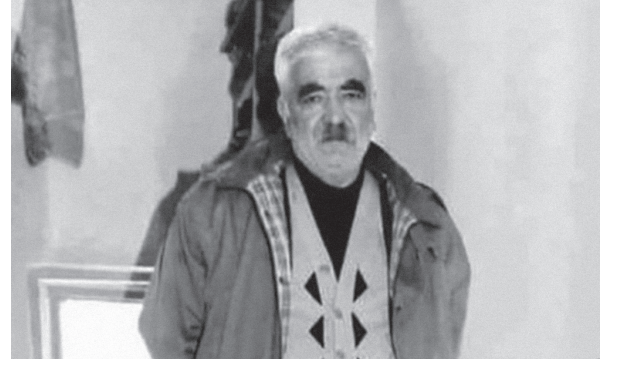
Bafra Kaymakamlığı’na gönderilen yazıda şunlar kaydedildi: “Tarafımızdan gönderilmiş ilgi yazı ekindeki dilekçeye istinaden kişinin dilekçesine Kaymakamlık aracılığı ile cevap yazılmıştır. Kişi ile görüş yapılmamıştır. Kişinin Kayseri 2 No’lu Tipi Kapalı Cezaevi’ndeki oğluna durumunun iyi olduğunun bilgisi verilmiştir.”

Skandal Bununla Bitmedi

Ancak skandal bununla da bitmedi. Bafra Cezaevi İnsan Hakları İhlalleri Gözlem Kurulu adına yazılan yazıyı hiçbir araştırma gereği duymayan Kaymakam Ali Fuat Türkel, 12 Ekim’de üst yazı ile CİSST’e yanıt olarak tebliğ ediliyor. Kaymakamın yanıtı 22 Ekim’de yani Özdal’ın ölümünden tam 56 gün sonra CİSST’in eline geçti. Kaymakam Türkel’in göndermiş olduğu cevapta, Özdal için “Bafra Kapalı Ceza ;İnfaz Kurulu (KCİK) hükümlüsü” diye belirtmesi dikkat çekti.

Ne Olmuştu

Muş’ta 2014 yılında tutuklanıp yargılama sonrası ağırlaştırılmış müebbet hapis cezası alan Özdal, tutuklu bulunduğu dönemde koşullardan

kaynaklı böbrekleri iflas etti, yüksek tansiyon ve mesane kanserine yakalandı. Ağır hastalıkları nedeniyle hapis cezasının infazının ertelenmesi ve tedavisinin sağlıklı sürdürülebilmesi için yapılan tüm başvurulara olumsuz yanıt verildi.

Tutukluluğu devam ederken, durumunun fenalaşması üzerine 21 Temmuz’da Ankara Numune Hastanesi’ne sevk edildi. 24 Ağustos’ta bilinci kapanan Özdal, 27 Ağustos’ta hastane yatağına elleri ve ayakları kelepçeli bir şekilde yaşamını yitirdi.

Son yolculuğuna uğurlanmak için Muş’un Varto ilçesine bağlı Boylu (Kêrs) köyüne götürülen Özdal’ın cenazesine ailesinin dışından kimsenin katılmasına da izin verilmedi.

İNSAN HAKLARI MANZARASI

ALİ DURAN TOPUZ ■■■

Manzara kötü. En kötü yanı, hemen hemen herkesin bir manzarayı izler gibi sadece izlemesi. Hemen hemen herkes derken, 12 Eylül sonrası insan hak ve özgürlükleri konusunda büyük dirençle mücadele eden bir avuç insanın çabasıyla oluşan kurumlar ve kurumları oluşturan insanlar hariç demek istiyorum: O insanlar zaten 12 Eylül’de de olduğu gibi açık hedef haline getirilmiş durumda. Büyükkada davasını ve Osman Kavalı’yı hatırlatmak yeterli.

Manzarayı seyredenlerden bazıları en yapmamaları gereken şeyi yapıyor: Partiler, sendikalar, meslek odaları... konuşuyor, “Yalnız değildir,” diyor, bazı temsilcileri davalara girip çıkıyor, ama o kadar. Gerçekte, insan hakları savunucuları yalnız ve ağır baskı altında, siyaset ve siyasal konumdaki kurumlar beyanat dışında pek bir şey yapmıyor. Manzarayı seyredenlerin bazılarının, “Bu felaket!” demesi, durumu değiştirmiyor, böyle diyenler siyaset üretmesi gerekenlerse konuşmasalar daha iyi.

Peki manzarada ne var? Türkiye’de insan hakları karnesi hep kötüydü. Kötüydü ama 12 Eylül sonrası mücadelesinin yol açtığı iyileştirmeler de artık işlevli değil. Üstüne üstlük, hak ihlallerinin kaynağı, koruyucusu ve geliştiricisi devlet ve kurumları, yeni usuller geliştirdi. Hem yeni ihlal usulleri hem de ihlale karşı mücadele edenlere karşı yeni usuller. Bunun kritik noktası da bu usullerin hepsinin geliştiricisi ve uygulayıcısının artık doğrudan adalet teşkilatı olması, adalet kavramının kendisinin bizzat ihlaller için vesile haline getirilmesi. Anti hukuk dediğim şey.

Evet, 12 Eylül günlerinde de adalet teşkilatı insan hakları ihlallerinde rol oynadı: İşkenceleri görmezden geldi, savunma hakkını kısıtlamaya çalıştı, hakkı yeneni delilsiz mahkûm etmeyi ve haksız fiilde bulunan kamu görevlisini delillere rağmen korumayı görev bildi. Fakat şimdi başka bir durum var, manzaranın odak noktasında da ayrıntılarında da bizzat adalet teşkilatı ve adalet kavramına yüklenen siyasal görevler ihlalin doğrudan kendisini oluşturuyor. Hak korumak için geliştirilen kavram ve kurumlar, bizzat o hakkın ihlali için sebep haline getiriliyor, gerekçe olarak kullanılıyor. Örneğin bir avukat, “Müvekkilini haklı çıkarmaya çalışmak” suçlamasıyla tutuklanabiliyor. Örneğin bir yargıç, haksızlığa

uğrayan biri lehine verilen en yüksek yargı makamı kararına, Anayasa Mahkemesi (AYM) Kararı’na uyan bir başka mahkeme kararına karşı kürsüden kınama açıklayabiliyor. Örneğin bir kişi (Selahattin Demirtaş) lehine verilen tahliye kararından sonra daha önce yargılandığı bir dosyadan yeniden tutuklama kararıyla karşı karşıya kalabiliyor. Örneğin, AYM’nin tahliyesini emrettiği bir kişi (Sırrı Süreyya Önder) mahkemeyi oluşturan heyetin kayıplara karışması neticesi cezaevinde bir gece fazladan kalabiliyor.

Biz 12 Eylül günlerinde ve sonrasında ihlaller gördük, ihlallere mahkemelerin kör sağır kalmasını gördük, ama bizzat mahkemelerin ve yargılama mantığının, ihlalleri engelleyen kavram ve kurumları ihlallerin gerekçesi yapmasını yeni görüyoruz. Bunun bir anlamı da sağlıklı muhakeme yeteneğinin tahrip edilmesidir, sadece adalet mekanizmasının değil, bütün toplumun ve toplumun üyesi bireylerin.

İzlediğimiz manzarada “hak” artık bireylerin değil, devlet ve devletin görevlileri için bir koruma sağlıyor, onlara ait bir kavram olarak iş görüyor. Böylece yurttaş artık “hak sahibi” olan değil, devletin ve görevlilerinin haklarına saygı göstermesi gereken fert olarak var olabiliyor. Bu da yurttaşın ölümü demektir. Hak ve özgürlükleri olmayan bir birey, yurttaş değildir. Yurttaşın olmadığı yerde hak ve özgürlük de sadece boş lakırdılardır.

Manzara kötü. Eskiden de manzaraya gözlerini kapatanlar vardı. Anti-hukuk döneminde ise herkes manzaraya bakıyor, bazıları “Olmaz böyle şey,” dese bile demekten ötesine girip yok; siyaseti kast ediyorum: Yurttaş bitmişse, “Hak ve özgürlükler ihlal edilmesin. Olmaz böyle şey,” demek yetmez. Eylem gerekir. Mücadele edenlere “Yalnız değilsiniz,” demek yetmez, yanlarında olmayı bilmek gerekir. Hapisse hapis. Gazsa gaz. Copsa cop. Manzaraya bakmak değil, manzaraya girmek gerekir. Bir gece açık bir haksızlıkla cezaevinde tutulan bir kişi varsa evinde uyumak gerekmez, o cezaevinin içinde ya da önünde yatmak gerekir. Siyasettir bunu yapması gereken, yurttaşlar değil. Yurttaş bir de bu yük yüklenemez, zaten yurttaş olmama yükü yüklenmiş.

ÜNİVERSİTELİ GENÇ KADINLAR EĞİTİM MASRAFLARI İÇİN KONSOMATRİSLİK YAPIYOR

CEREN KARLIDAĞ ■■■

Birçoğumuzun üniversite okurken aynı zamanda part-time garsonluk, anketörlük, barmenlik ya da benzeri işleri yapan dostları, tanıdıkları olmuştur. Peki, gündüz okul sıralarında beraber ders dinlediğiniz bir arkadaşınızın akşam ise pavyon benzeri mekânlarda konsomatrislik yaptığını duysanız tepkiniz nasıl olurdu?

Dizilere, filmlere konu olan 'batakhane' benzeri ve bir şekilde bu batakhaneye 'düşmüş' acılı kadın imgeleri ile betimlenen pavyonların bir de görünmeyen yüzü var. Madalyonun diğer tarafını çevirdiğimizde eğitim masraflarını karşılamak için konsomatrislik yapan, okulları bittiğinde muhtemelen çok saygın mesleklere sahip olacak olan üniversite öğrencisi kadınları görüyoruz.

Amacımız, tercih ettikleri bu işi 'etik' ya da 'toplumsal ahlak' çerçevesine sıkıştırıp konuyu magazinsel bir malzemeye dönüştürmek değil elbette... Amacımız, 'geçinemiyoruz' diyen üniversite öğrencilerinin hangi sosyalizasyonlar sonucu oluşan rıza inşası ile gönüllü olarak da olsa pavyonda çalışmayı tercih ettiklerini incelemek.

İzmir'de bir devlet üniversitesinde hemşirelik okuyan Gonca ile konuşuyoruz ilk olarak. 23 yaşındaki Gonca ile tanışmam da gayet 'öğrenci ortamı' diyebileceğimiz bir ortamda oluyor. Üniversiteyi kazandığı ilk senelerde konsomatrislik yaptığını öğrenince hikâyesini anlatmasını istiyorum. Bu işi nasıl bulduğundan bahsederek başlıyor söze:

"Okul yolunun çevrelerinde iş ilanları asılı olurdu eskiden. 'Dolgun ücret, 7 saat çalışma, garsonluk' yazılı ilanlar. O dönem yurttan kalıyordum, sosyal çevrem yoktu, para kazanmam gerekiyordu. Bu ilanı aradım. Karşıyaka'da bir mekâna gittim. Kapıdan girer girmez kadınlardan biri 'Allah yardımcın olsun' dedi. Ben ise safça 'garsonluk ne kadar zor olabilir ki, niye bu kadın böyle konuştu' diye düşündüm. Meğerse kadın konsomatrismiş. Ben patronla anlaştım ve gerçekten garsonluk yapmaya başladım. İlk dönemler kadınların bu işi

yapmasını yadırgıyordum ama garsonluk işi için bile diğer mekânlardan fazla para veriyorlardı. Sonra algılarınız değişiyor tabii."

Gonca'nın "Algılarınız değişiyor" dediği şey gözün alışması. Garsonluk yaptığı süre boyunca ortama alıştığını söyleyen Gonca, "Ben de konsomatrislik yapmaya karar verdim. Neden sadece oturarak ve biraz sohbet ederek daha fazla para kazanmayım ki diye düşündüm" diyor.

Gonca'nın bu işi tercih etmesindeki en önemli etken ücretin yanı sıra iş saatleri olmuş. Gündüz derslere akşam da işe gidebileceğini düşünen Gonca, hayal ettiği planlamayı yapamamış:

"Gece çok yoğun çalışıyorsun, sürekli yüksek sese maruz kalıyorsun. Gündüz de uyumak istiyorsun. Önce yurttan atıldım gece geç girdiğim için. Sonra okulda devamsızlığım arttı. Bu iş yüzünden erkek arkadaşımdan ayrılmak zorunda kaldım. Çünkü her gece bir yalan uydurmak zorundaydım. Bir şekilde şüphe duyup öğreneceğine ayrılmayı tercih ettim. Çünkü öğrense beni kafasında 'kötü kadın' olarak tanımlayacaktı. Okulum uzadı... Hala bitiremedim ama şuanda bu işi yapmıyorum."

Gonca, 'abonelik' denilen bir sistemden ve bu şekilde başka mekânlarda çalıştığından bahsediyor. 'Abone'nin işinin içeriğini öğrenince, filmlerden tanıdığımız şöhreti pek de iyi olmayan bir mesleğe çok benzediğini anlıyoruz:

"Abone, sizin çalıştığınız mekânla anlaşmalı servis şoförü gibi bir şey. Bizi o eve bırakıyor gece. Ama abone başka mekânla anlaşırsa bize 'siz de gelin, parası daha iyi' diyor ve mekân değiştiriyoruz. Abone hem bizden ücret alıyor hem de taşıdığı kız sayısı kadar mekân sahibinden ücret alıyor."

Gonca en çok tuvalette saklanmak zorunda olduğu anları unutamamış. Bunun sebebi polis ve jandarma baskınları:

"Bu mekânlar devlet denetiminde. Doğal olarak çalıştırdıkları kadınların kimlik bilgisi vs. polis

kayıtlarında olmak zorunda. Biz öğrenci olduğumuz için böyle bir kaydımızın oluşmasını istemiyorduk. Polis veya jandarma geldiğinde tuvalete saklanıyorduk."

"Ailen bir şekilde bu süreci öğrense ne tepki verir?" diye soruyorum, "İzmir'den tabutumu kaldırırınız" diyor. Tanıdık biri ile karşılaşma ihtimali de çalıştığı dönem en büyük korkusu olmuş:

"İş sonrasında asla müşterilerle görüşmüyordum. Zaten bu tür mekânlarda öyle şeyler yasak. Onun dışında da sosyal yaşamımda gittiğim yerlere çok dikkat ediyorum ki onlardan biriyle karşılaşmayayım. Erkeklere olan güvenim çok sarsıldı. Çünkü bu mekânlara evli adamlar çok gelir. Hala hayatıma birini alamıyorum."

Çok sayıda öğrencinin ekonomik sebeplerle bu işe yöneldiğini söyleyen Gonca, "Öğrencilerin hepsi mezun olduktan sonra bu işi bırakmayı düşünerek giriyor. Benim birçok arkadaşım mezun olduktan sonra bıraktı. Parası çok iyi de olsa kimseye tavsiye etmiyorum. Sıcak ve rahat kazanılan para her zaman daha tatlıdır. O yüzden bırakmak zorlaşıyor. Ayrıca okulu da olumsuz etkiliyor" diyor.

Gonca'ya konuşabileceğim başka arkadaşları olup olmadığını sorduğumda, "Bir erkek arkadaşını al mekâna git, bir içki söyle mutlaka öğrenci bulursun" diyor.

Sohbetten bir hafta sonra, Karşıyaka'da bulunan mekâna gitmek için yola koyuluyorum. Gonca'nın dediği gibi yanımda bir erkek arkadaşımı da götürüyorum. Kapıdaki görevliler "Kusura bakmayın, kadın müşteri alamıyoruz. Daha önce çok sorun çıktı. Müşteri olarak gelen kadınlar erkek müşterilere 'iş atınca' hem yanındaki erkek hem de bizim çalışan kızlarla kavga ettiler. Hem yanlış anlamayın ama buralar size göre değil. Sahildeki düzgün mekânlara gidin" diyor.

Görevlileri hiçbir sorun çıkmayacağı konusunda ikna ettikten sonra zor bela içeri giriyoruz. Önce tek tek tüm kadınlar gelip selam veriyor hem bana hem yanımdaki erkek arkadaşıma. İnanılmaz gürültülü, loş ışıklı ve sıkışık bir mekân. Bu kadar gürültülü olmasının sebebi ise iletişim kurmanın güçleşmesi sonucu sohbeti bitirmek istemeyen müşteriyi daha fazla içki ismarlatmaya mecbur bırakmak.

Hem müşteri erkekler hem de konsomatris kadınlar şaşkınlıkla bize bakıyorlar. Müşterilerin çoğu orta yaş ve üstü, kendinden emin duran fakat belli ki bu kendinden eminliğin altında bambaşka bir eziklik hisseden tipler. Masalarındaki alkollü içki ve kadın sayısına göre kendinden emin görünümleri artıyor ya da azalıyor...

Garson olarak çalışan kadınlar boğazlarına kadar ilikli ve tek tip gömlekler giymişler. Onların konsomatris olmadığı ne kadar aşikâr ise diğer kadınların makyajları ve kıyafetleri de bir o kadar abartılı.

İlk konuştuğumuz kadın, bir devlet üniversitesinde tekstil mühendisliği okuyor. Yaklaşık 10 gündür bu işi yaptığını söylüyor. Garson, yanımdaki erkek arkadaşına 'bayana bir şey ismarlar mısınız?' diye soruyor. 'Büyük' getir diyor arkadaşım ve uzun bir bardağın içinde 'meyve suyu' geliyor. Bardağa iki lastik geçirilmiş. Bunun adı 'bilezik'. Gece

boyu topladıkları bileziklere göre prim aldıklarını, büyük bardağa iki, küçük bardağa bir bilezik takıldığını öğreniyorum. İsminin Leyla olduğunu söyleyen kadından şu cevapları alıyorum:

“Annemle beraber yaşıyorum. Masraflarımız çok arttı. Son krizden sonra geçinememeye başladık. Yıllar önce kuzenim burada çalışıyordu. O da öğrenciydi. Ben de onun tavsiyesiyle bu mekânda çalışmaya başladım. Burada sarkıntılık, elleme, taciz gibi şeyler olmuyor. Bu bileziklerin prim oranı 10 lira. Günlük 100 TL + prim alıyorum yani. Bazı mekânlarda günlük 500 TL falan alanlar oluyor ama oralarda müşteri ne derse yapmak zorundasın. O yüzden öğrenciler öyle yerleri tercih etmiyorlar. Annem ise bir barda garsonluk yaptığımı zannediyor. Duysa yıkılır herhalde...”

“Seni en çok etkileyen şey ne oluyor?” diye soruyorum. Bazı erkeklerin tamamen kendi egolarını tatmin etmek için geldiğini söylüyor ve ön masamızdaki erkeği işaret ediyor. 45 yaşlarında, iri yarı, saçlarının bir kısmına aklar düşmüş ve muhtemelen çocukluktan geçirdiği hastalık nedeniyle yüzünde suçüçeği izine benzer izler bulunan bir adam... Leyla, kulağıma eğiliyor ve anlatmaya devam ediyor:

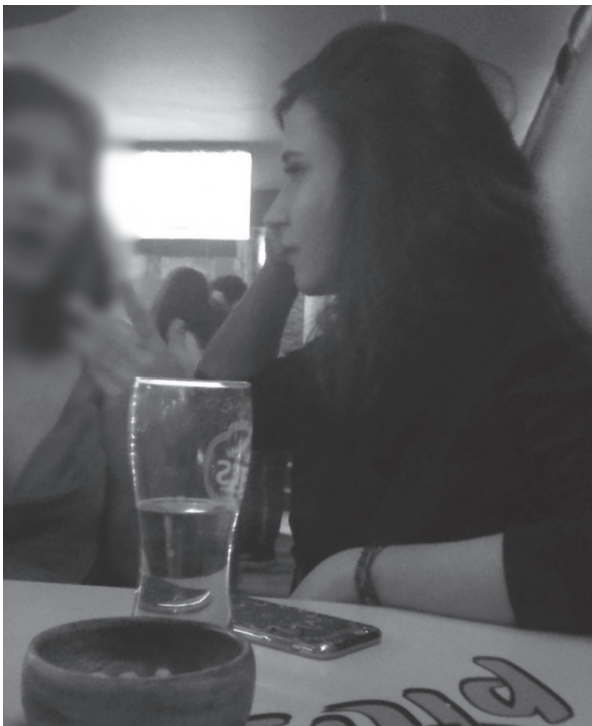
“Bu adamla oturdum geçen gün. Sözde beş tane sevgilisi varmış. Önce bana ‘komünizmle kapitalizm arasındaki farkı biliyor musun?’ diye sordu. Tam cevap verecekken ‘aman sen nereden bileceksin ki’ dedi. Sonra ‘altınla tenekenin arkasındaki farkı biliyor musun?’ diye sordu. Yine cevap vermemi beklemeden ‘burada çalışan kadın bunları nereden bilsin’ dedi. Dayanamadım, ‘sen türev ve integral problemleri çözebilir misin, ben çözerim’ dedim. İçkimi bitirip kalktım. O günden sonra beni hiç çağırmadı.”

Leyla, çalıştığı ilk günlerden birinde çocukluk arkadaşlarının mekâna geldiğini ve onları gördüğünde hissettiği duyguyu anlatıyor:

“Ben, arkadaşlarımla buralara geldiğini bilmezdim. Ama kadınsanız eğer onlar değil siz suçlu oluyorsunuz. Onları görünce ne yapacağımı bilemedim. Masalarına gittim. Sonra dışarı çıktık, konuştuk. Bana çok kızdılar. Ben de ‘kira paramızı siz mi ödeyeceksiniz, çalışmak zorundayım’ dedim. Benim için çok zor bir andı.”

Leyla, önündeki içkiyi yani alkol görünümlü meyve suyunu bitirir bitirmez kalkıyor. Çünkü içkisi bittikten sonra eğer garsona yenisini sipariş etmiyorsanız masada oturmaya devam etmesi yasak.

Ardından, başka bir kadın geliyor. Kocaman kahverengi gözleri şaşkınlıkla açılmış... “Sizin ne işiniz

var burada?” diyor. İsmi Gökçe. İki yıllık seramik tasarım mezunu. DGS sınavına hazırlanıyor ve dört yıllık bir bölüm okumak istiyor, boş zamanlarında ise İngilizce kursuna gittiğini söylüyor. Gökçe, daha ben sormadan anlatmaya başlıyor:

“Mezun olduktan sonra bir sürü yere iş başvurusunda bulundum. Kendi işimi yapmayı çok istiyordum. Fakat kimse geri dönüş yapmadı. Burayı internette bir iş ilanında buldum. İlk başta karşılaştığım hostesi gibi bir iş sandım. Bir geldim bambaşka bir ortam. İki-üç aydır çalışıyorum ama hala alışamadım. Şartları hoşuma gitti, kimse zorla bir şey yapamıyor. O yüzden kalıp çalışmak istedim. Ailem şehir dışında olduğu için personel evinde kalıyorum, başka kadınlarla beraber.”

Gökçe yaptığı işi ‘açık giyinen psikolog’ olarak tanımlıyor:

“Buraya avukat, doktor, mühendis de geliyor tımarci de geliyor. Aslında çok saygın işler yapıyorlar ama hepsinin içine attığı travmaları var bence. Kimseye anlatamıyorlar gelip burada bize anlatıyorlar. İnsanlar böyle yerleri hep televizyondan izlediği için çalışan herkesi fuhuş yapıyor sanıyor. Toplum çok önyargılı.”

Ailesine ve yakın çevresine lüks bir restoranda karşılama görevlisi olarak çalıştığını söyleyen Gökçe, “Bir erkek arkadaşım vardı. Gece geç saatte eve dönmeyen şüpheleniyordu. Çalıştığımı söylediğim lüks restorana gitmiş. Beni bulamayınca iyice şüphelenmiş ve takip etmiş. Mekânın kapısına kadar gelmiş. Sonra da benden ayrıldı. Ben de inkâr etmedim, ama bir kafede garsonluk yapsam nasıl geçineceğim? Tek amacım hemen sınavı kazanıp okulu tamamlamak. Sonra kendi işimi yapmak istiyorum” diyor.

Anaokulu öğretmenliği okuyan Derya da annesine aynı yalanı söylemiş. “Lüks bir restoranda karşılama görevlisi olarak çalıştığımı sanıyor” diyor ve ekliyor: “Gerçeği öğrense çok üzülür.”

Derya ayda 15 gün çalıştığını çünkü gündüz dersleri kaçırmak istemediğini söylüyor. “İki farklı hayat yaşıyor gibi hissediyor musun?” diye soruyorum, şu cevabı veriyor:

“Az önce tuvalette ağladım. Çünkü mekâna geldiğimde modum çok düşük oluyor. Fakat evi ben geçindiriyorum. Ananem yardım ediyordu önceden ama o da krizden sonra yardım edemez oldu. Haziran’da mezun olacağım ve hemen kendi işimi yapacağım. Buraya gelen adamlar dışarıda yüzüne bakmayacağımız tipler. Sence buradaki herhangi bir kadınla normal şartlarda oturup konuşabilirler mi? Onların bir kadınla oturup sohbet

edebileceği tek yer bence burası. Çünkü işin içine para giriyor ve 15 dakika boyunca onları övecek, yüzüne gülecek kadınlara muhtaçlar. Yolda görsen dede diyeceğin tipler bile geliyor.”

Derya için en zoru da yaş olarak uyuşmadığı insanlarla sohbet etmek zorunda kalmak:

“Gençler geldiğinde konuşacak bir şeyler bulursun ama çok yaşlı biri geldiğinde ne diyeceğimi bilemiyorum. Evli, öğrenci, işsiz bütün kadınların da ekonomik sorunlar karşısında aklına gelen ilk mekân burası.”

Artık kalkmaya hazırlanırken başka bir kadın yanımıza oturuyor. Söyledikleri, Derya’nın dediklerini destekler türden. “Beni kimse çağırmadı ben kendim geldim” diyen kadın, 30’lu yaşlarda gösteriyor. “Buraya beni eşim getiriyor” diyerek hemen sohbete başlıyor ve devam ediyor:

“Kusura bakmayın, tipiniz, giyinişiniz falan biraz yakın hissettim kendime. Hemen oturdum öyle.”

İsmi Filiz olan kadınının üniversite mezunu olduğunu ve İngilizce çevirmenlik yaptığını öğreniyoruz. Kısacak sohbetimizde, bahsettiği şeyler şunlar:

“Eşimle bir dükkân açtık. Yaklaşık üç ay önce de iflas ettik. Kriz bizi batırdı. Bir sürü borcumuz var. En rahat para kazanacağım yer burasıydı. Mecbur çalışmaya başladım. Burada istemediğim hiçbir şey olmadığı için eşim sorun etmiyor.”

Hangi üniversiteden mezun olduğunu sorunca, İzmir’de FETÖ gerekçesi ile kapatılan bir özel okulu bitirdiğini söylüyor ve gülerek ekliyor:

“Ama ben FETÖ’cü değilim. Geziciyim. Gezi’den dava açıldı bana. Hani 150 kişi falan gözaltına alınmıştı ya olaylar olduğunda, o zaman beni de aldılar. Birkaç gün gözaltında kaldım. Dava devam ediyor. Avukat para cezası çıkabilir dedi. Para cezası çıkmasın ama ya... Zaten borçları kapatmak için burada çalışıyorum bir de onun için burada çalışmak zorunda kalmayayım.”

Bir solukta içini döktükten sonra masadan kalkıyor. Onun kalkmasıyla birlikte biz de mekândan ayrılıyoruz. Gürültülü ortamdan sessizliğe adım attığım an, soğuk havanın keskinliği ile birlikte Cumhurbaşkanı Tayyip Erdoğan’ın Türkiye Gençlik Zirvesi’nde sarf ettiği şu sözler yüzüme çarpıyor sanki:

“Gençlerimizde şöyle bir anlayış var. Gerçeği söylemem lazım. İlla burs... Niye burs? Bursun geri ödemesi yok. Be evladım, kredi aldığın zaman faizsiz iş bulmadan da değil. İş bulduktan sonra çok basit taksitlerle ödüyorsun. Bu seni bedavacılığa da alıştırmıyor. Bu milletin gençlerine bu yakışır.”

TÜRKİYE'DE İNTERNET SANSÜRLERİ

YAMAN AKDENİZ ■■■

Türkiye'de 2007 yılında 5651 sayılı Kanun'un yürürlüğe girmesiyle beraber İnternet sansürleri ve erişim engellemeleri uygulamaları yıldan yıla artış göstermeye başladı. 2008-2010 arasında aralıksız yaklaşık 18 ay boyunca Türkiye'den YouTube platformuna erişim engellendi. Mart 2014 yerel seçimlerinden hemen önce Twitter ve YouTube platformlarına erişim engellendi. Bu engellemeler ancak Anayasa Mahkemesi'nin bu platformların kullanıcıları tarafından yapılan bireysel başvurular sonrasında Mahkemenin erişim engelleme uygulamalarının ifade özgürlüğünün ağır ihlaline yol açtığına hükmetmesiyle tekrardan erişime açıldı. Halen Nisan 2017'den beri milli güvenlik ve kamu düzenini koruma adına Wikipedia platformuna aralıksız ve süresiz bir şekilde erişim engelli.

Bilinir bu erişim engelleme uygulamaları dışında, Türkiye'de sistematik bir şekilde uygulanan erişim engelleme yaptırımlarının sonucunda kaç tane web sitesi, haber içeriği ve sosyal medya hesap ve paylaşımlarının engellendiği bir hükümet politikası olarak açıklanmamaktadır. Yakın tarihli bir TBMM soru önergesiyle ilgili cevapta Ulaştırma ve Altyapı Bakanı tarafından, erişimin engellenmesi uygulamaları ile ilgili istatistiklerin "yalnızca ülkemiz tarafından açıklanması, uluslararası düzeyde bu rakamlardan hareketle ülkemiz aleyhine haksız bir algı ve bilgi kirliliği oluşmasına sebebiyet vermektedir" denilerek istatistikler açıklanmamıştır. Benzer TBMM soru önergelelerine 2018 içinde de olumlu cevap verilmemiştir. Hatta istatistiki verileri öğrenmek için 4982 sayılı Bilgi Edinme Hakkı Kanunu kapsamında yapılan başvurular da reddedilmektedir.

Hükümet politikası bu konuda gizlilik ve sessizlik olmakla birlikte hükümet tarafından açıklanmayan detaylı veriler İfade Özgürlüğü Derneği adına Yaman Akdeniz ve Ozan Güven tarafından hazırlanan ve Haziran 2019 içinde yayınlanan EngelliWeb 2018: Türkiye'den Erişime Engellenen Web Siteleri, Haber ve Sosyal Medya İçeriklerinin Analiz Raporu'nda (http://privacy.cyber-rights.org.tr/wp-content/uploads/2019/06/EngelliWeb_2018.pdf) açıklandı.

EngelliWeb 2018 raporunda belirtildiği üzere 2018 sonu itibarıyla Türkiye'den 245.825 web sitesi engellenmiş ve hatta bu rakamın 2019 sonu

itibarı ile 300.000'i geçeceği tahmin ediliyor. Bu web sitelerinden 54.903 tanesinin 2018 yılı içinde erişime engellendiği belirtilen raporda, 52.156 web sitesinin BTK Başkanı tarafından 5651 sayılı Kanun'un 8. maddesi kapsamında erişime engellendiği, 1196 web sitesinin hakimlik, savcılık ve mahkeme kararlarıyla, 789 web sitesinin Sağlık Bakanlığı, Türkiye İlaç ve Tıbbi Cihaz Kurumu tarafından, 369 web sitesinin Spor Toto Teşkilat Başkanlığı tarafından, 140 web sitesinin Gümrük ve Ticaret Bakanlığı tarafından, 89 web sitesinin Sermaye Piyasası Kurulu tarafından, 74 web sitesinin Milli Piyango İdaresi Genel Müdürlüğü tarafından, 57 web sitesinin Tarım ve Orman Bakanlığı, Tütün ve Alkol Dairesi Başkanlığı ve Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı Gıda ve Kontrol Genel Müdürlüğü tarafından ve 33 web sitesinin de Türkiye Jokey Kulübü tarafından erişime engellendiği belirtilmiştir.

Genel toplamda ise içlerinde dünyaca meşhur Wikipedia ve İmgur platformlarının alan adları de olmak üzere 2018 yılı sonu itibarıyla Türkiye'den toplam 245.825 alan adı 578 farklı kurum tarafından verilen toplam 212.200 farklı karar ile erişime engellenmiş.

Bu alan adlarından 114.899 tanesi kapatılana kadar TİB tarafından, 114.772 tanesi BTK Başkanı tarafından olmak üzere 229.671 tanesi idari tedbir kararlarıyla, 11.879 tanesi hakimlikler, savcılıklar ve mahkemeler tarafından, 3152 tanesi Sağlık Bakanlığı, Türkiye İlaç ve Tıbbi Cihaz Kurumu tarafından, 436 tanesi Spor Toto Teşkilat Başkanlığı tarafından, 179 tanesi Sermaye Piyasası Kurulu tarafından, 150 tanesi Gümrük ve Ticaret Bakanlığı tarafından, 142 tanesi Milli Piyango İdaresi Genel Müdürlüğü tarafından, 86 tanesi Türkiye Jokey Kulübü tarafından, 8 tanesi Erişim Sağlayıcıları Birliği tarafından, 5 tanesi Maliye Bakanlığı Vergi Denetim Kurulu Başkanlığı tarafından, ve 5 tanesi de Yüksek Seçim Kurulu tarafından erişime engellenmiş.

Dahası, 2018 sonu itibarı ile genel toplamda "en çok haberi engellenen haber sitesi" kategorisinde 721 haberi engellenen Hürriyet birinci sırada, 641 haberi engellenen Sabah ikinci sırada, 585 haberi erişime engellenen T24 üçüncü sırada, 580 haberi erişime engellenen Sözcü dördüncü sırada

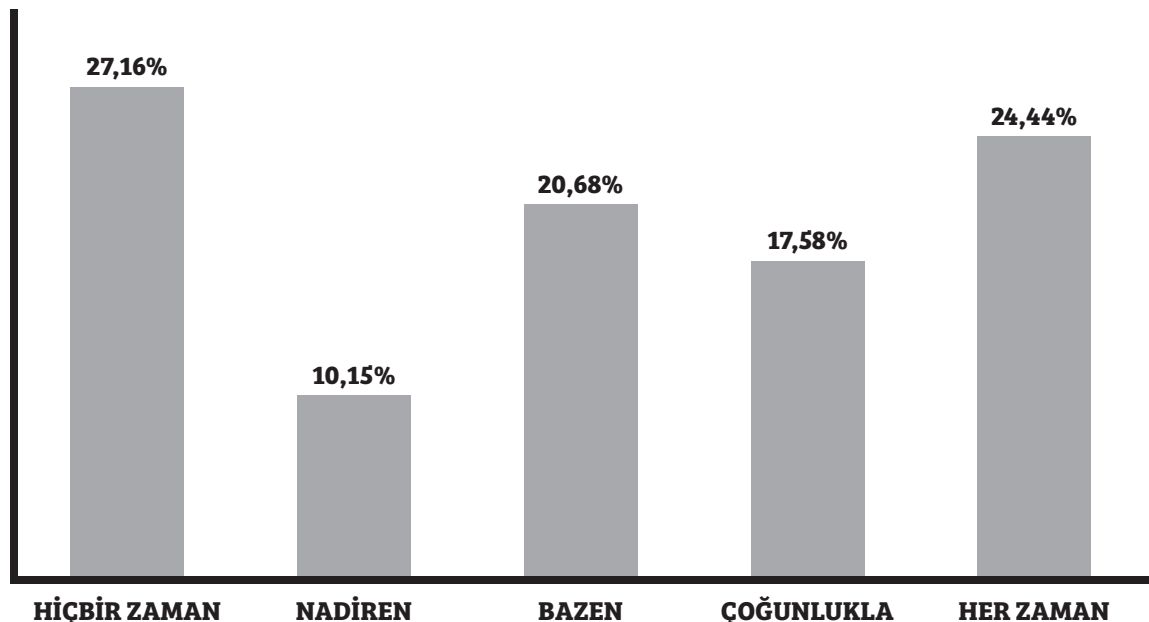
ve 549 haberi erişime engellenen Cumhuriyet beşinci sırada yer almaktadır. 2018 sonu itibarı ile genel toplamda "erişime engellenen haberleri sayısal olarak en çok kaldıran ve silen" haber sitesi 524 haberle T24 haber sitesidir. T24, 2018 sonuna kadar erişimi engellenen 585 haberinden 524 tanesini (%90) haber sitesinden kaldırmıştır. Bu kategoride ikinci sırada erişimi engellenen 354 haberden 343 tanesini (%97) kaldıran OdaTV haber sitesi yer almaktadır. Üçüncü sırada erişimi engellenen 721 haberinden 212 (%29) tanesini sitesinden kaldıran Hürriyet yer almaktadır. Dördüncü sırada erişimi engellenen 139 haberinin hepsini (%100) web sitesinden kaldıran ABC gazetesi haber sitesi ve beşinci sırada ise erişimi engellenen 144 haberinin 139 tanesini haber sitesinden kaldıran Akşam haber sitesi yer almaktadır.

İçerik sahipleri tarafından silinen içeriklerle ilgili olarak raporda "her ne kadar 5651 sayılı Kanun'un 9. maddesi kapsamında sulh ceza hakimlikleri sadece "erişimin engellenmesine" karar verebilse dahi çok sayıda haber sitesi sıklıkla ve giderek artarak erişime engellenen haber ve içeriklerini web sitelerinden kaldırmakta ve çıkartmaktadır" denilmiştir. Bu uygulamanın bir sonucu olarak içerik sahipleri tarafından "kendi kendine kaldırılan içeriklerle" oto-sansürün artmakta olduğu belirtilmiştir.

Son olarak raporda, erişim engelleme uygulamalarının 13. yılına girilmişken, "devletin karmaşık İnternet Sansür Mekanizması daha önce olmadığı kadar canlı ve aktif şekilde işlemeye ve gelişmeye devam etmektedir" denilmiştir.

EngelliWeb 2018 raporunda görüleceği üzere farkında olmadığımız kadar kamu kurum ve kuruluşuna, Diyanet İşleri Başkanlığı'ndan Türkiye İlaç ve Tıbbi Cihaz Kurumu'na, Sermaye Piyasası Kurulu'ndan Türkiye Jokey Kulübü'ne kadar birçok kuruma erişim engelleme yetkisi verilmiş. Bu yetkiler dahilinde alınan erişim engelleme kararlarını denetleyen veya soran yok, hesap verilebilirlik açısından da çok ciddi sorunlar var. Her ne kadar İnternet'i tamamen kontrol altına almak mümkün olmasa da Türkiye bu işi çok ciddiye alıyor ve hükümetin bilgi akışını erişim engelleme uygulamaları ile ciddi bir şekilde aksatmaya çalıştığı ve bu yönde çalışmalarına devam ettiği gözlemlenmektedir.

**Türkiye'de
Siyasi Görüşe
Dayalı Ayrımcılık
Yaşanıyor mu?
Yaşanıyorsa
Hangi Sıklıkta?**

Türkiye'de Ayrımcılık Algısı Araştırması

İNSAN HAKLARI SAVUNUCULARI: İFADE, TOPLANMA VE ÖRGÜTLENME ÖZGÜRLÜĞÜ

HÜSNÜ ÖNDÜL ■■■

Birleşmiş Milletler tarafından 9 Aralık 1998 tarihinde kabul ve ilan edilen, tam adı "Kişilerin, Grupların ve Toplum Organlarının Evrensel Ölçekte Tanınmış İnsan Haklarını ve Temel Özgürlükleri Geliştirme ve Koruma Hak ve Sorumlulukları Bildirgesi" olan fakat daha çok "İnsan Hakları Savunucularının Korunması Bildirgesi" olarak bilinen bir Bildirge var. Bildirge 20 maddeyi içermektedir. Bildirge'nin 1.maddesinde, insan haklarını savunmanın herkesin insan hakkı olduğu vurgulanır.

"İnsan hakları savunucusu kimdir?" sorusunun cevabı da Bildirge'nin 1.maddesinden yola çıkılarak verilebilir:

"Bireysel olarak ya da başkalarıyla birlikte (dernek, vakıf, platform, inisiyatif ve benzeri ad ve formatlar

altında), insan haklarını korumak ve geliştirmek, gerçekleştirmek için çalışan kişilere insan hakları savunucusu," denir.

İnsan hakları savunucularının, kamu otoritelerinin eylem ve işlemlerini izlemeleri, rapor etmeleri, eleştirmeleri, zaman zaman yadırganıyor. Bildirgede buna da cevap veriliyor. Bildirgenin başlangıç maddesinin sondan bir önceki paragrafında, "İnsan haklarının ve temel özgürlüklerin korunması ve geliştirilmesinde birincil sorumluluğun devlete düştüğü" ifadesi yer alır. Başlangıç'taki bu ifade, Bildiri'nin 2/1. maddesinde, "Her devletin (...) bütün insan haklarını ve temel özgürlükleri koruma, geliştirme ve yaşama geçirmede birinci derecede sorumluluğu vardır," şeklinde düzenlenmiştir.

Bildirgedeki 1, 5, 6, 7, 8, 9, 11, 12 ve 13. maddeler hak savunucularına özel koruma sağlar. Bunlar arasında konumuz bakımından 5.maddede toplanma ve dernek kurma hak ve özgürlüğü, 6.maddede ise ifade özgürlüğü hakkı düzenlenmiştir. Devletlerin, Bildirgede yer alan bütün hükümleri uygulama ve bunlara saygılı olma sorumlulukları vardır. Bildirgenin 2, 9, 12, 14 ve 15. maddeleri devletlerin görev ve sorumluluklarına dikkat çekmektedir.

II

İnsan Hakları Derneği'nin (İHD) 30 yılı aşkın sürede karşılaştığı, ifade, toplanma ve örgütlenme özgürlükleri ihlallerinden bazı örnekler vermek isterim:

Yıl 1988. İHD Ankara Şubesi'nin kuruluşunun duyurulması amacıyla yayımlanan bildiri nedeniyle o tarihte yürürlükte olan 2908 sayılı Dernekler Kanunu 44. maddeye aykırı davranmaktan yönetim kurulu üyelerine üçer ay hapis cezası verildi ve para cezasına çevrilerek ceza ertelendi. 2908 sayılı Kanun 2005 yılına kadar yürürlükte kaldı.

Yıl 1988. Ölüm cezasının kaldırılması ve genel af talepleri için yürütülen imza kampanyası nedeniyle Ankara 10. Asliye Ceza Mahkemesi'nde dava açıldı. Suç, mülga 2908 sayılı Kanun 76/1, 77/3. maddelerine göre İHD'nin tüzüğünde yazılı amacının dışında faaliyette bulunmak, TBMM'yi etkilemeye çalışmak. Davada beraat kararı verildi.

Yıl 1990. 3. Olağan Genel Kurul'da Diyarbakır delegesi Vedat Aydın'ın Kürtçe konuşması. Suç, mülga 2908 sayılı Dernekler Kanunu 6. madde, 77/1 ve 2932 sayılı Türkçe'den Başka Dillerle Yapılacak Yayınlar Hakkında Kanun'un 2. ve 3. maddelerine aykırılık. Vedat Aydın, konuşması sonrası polis tarafından gözaltına alındı ve sonrasında da Devlet Güvenlik Mahkemesi (DGM) tarafından tutuklandı. 2932 sayılı Kanun 1991 yılına kadar yürürlükte kaldı.

Yıl 1993. İHD tarafından çıkarılan İnsan Hakları Bülteni'nin Haziran-Temmuz 1993 sayısında İsmail Beşikçi'nin "İnsani ve Moral Değerler" başlıklı yazısı nedeniyle Ankara DGM'ce İsmail Beşikçi ve Bülten Sorumlusu olarak da İHD Genel Sekreteri Hüsnü Öndül yargılandı. Yargılamada Beşikçi'ye Terörle Mücadele Yasası'nın (TMY) 8/1 ve Türk Ceza Kanunu'nun (TCK) 312/2 maddesi gereğince toplam üç yıl ağır hapis ve 250 milyon 200 bin TL ağır para cezası; Öndül'e TMY'nin 8/2 ve TCK 312/2-3 maddeleri gereğince 53 milyon 850 bin TL para cezası ve 6 ay hapis cezası verildi.

Yıl 1994. İHD Genel Merkezi'nce Nisan 1994'te yayımlanan "Yakılan Köylerden Bir Kesit" başlıklı kitap Ankara DGM'ce toplatıldı. Genel Başkan Akın Birdal dahil yönetim kurulu üyeleri aleyhine DGM'de Terörle Mücadele Kanunu 8 ve 312. maddelere aykırılıktan dava açıldı. TBMM tarafından kurulan araştırma komisyonu, 1997 yılında Resmî Gazete'de yayımlanan raporunda İHD'nin 1993-1994 yıllarındaki tespitlerini doğrulayan sonuçlara ulaştı ve toplam 3428 köy ve mezranın zorla boşaltıldığını tespit ve kayıt altına aldı.

Yıl 1994. Doç. Dr. Semih Gemalmaz, "İHD hukukçuların bireysel başvuru hakkında eğitimi" projesi. O yıl Avrupa Ekonomik Topluluğu -bugünkü adıyla Avrupa Birliği- ilk kez üç projeye destek vermişti, biri de İHD'nin projesiydi. Diyarbakır Barosu'na ait bir binada, avukatlara yönelik eğitim başladı. O sırada Terörle Mücadele Şubesi'nden polisler salona girdiler ve ellerinde kameralar ile eğitimi baştan sona kaydetmek istediler. İtirazlar üzerine vazgeçtiler.

Yıl 1995. Akın Birdal, İHD'nin Kayıplar Kampanyası çerçevesinde bastırdığı, iki boş ayakkabı afişi altında konuşma yaptı. Afiş nedeniyle tıpkı 1988 yılında İHD Ankara Şube yöneticilerine olduğu gibi, savcılığa ve valiliğe bildirilmeden afiş gösterildiği için 2908 sayılı Dernekler Kanunu 44. maddeden dava açıldı ve mahkûmiyet kararı verildi.

Yıl 2016. Cumartesi Anneleri (Galatasaray Lisesi, İstanbul, 756. hafta) ve Diyarbakır (554. hafta) kayıp anneleri eylemlerinin (554. hafta) yasaklanması. 15 Temmuz 2016 darbe teşebbüsünden sonra, Galatasaray Lisesi önünde ve Diyarbakır'da İnsan Hakları Parkı'nda, zorla kaybedilenlerin bulunması için gerçekleştirilen oturma eylemleri yasaklandı.

Yıl 2018. İHD Genel Kurulu'nda soykırımların tanınması için verilen önergeler ile bu doğrultuda alınmış yönetim kurulu kararları nedeniyle (2014 ve 2016 Genel Kurulları) Müfettişlerin raporları doğrultusunda ve Mart 2016 Cizre Raporu nedeniyle de Genelkurmay Başkanlığı'nın isteği üzerine, İHD Genel Başkanı ile yönetim kurulu üyeleri hakkında TCK 301. maddeden ve TMK 7. maddeden soruşturmalar açıldı.

“BEN NİLÜFER’İM!”

TÜRKİYE’DE İRANLI BİR KADIN MÜLTECİ VE EŞCİNSEL OLMAK

SULTAN YAVUZ ■■■

İnsanlar tarih boyunca, bazen ülkelerindeki savaş, bazen ekonomik sorunlar, bazen de ülkelerinin siyasi atmosferi yüzünden; can güvenlikleri olmadığı ya da kendilerini özgürce ifade edemedikleri için ülkelerini terk etmek zorunda kalmışlar. Türkiye’de özellikle son yıllarda milyonlarca göçmen ve mülteci yaşıyor. Savaşlar, otoriter yönetimler ve gelir eşitsizliği olduğu sürece insanlığın zorunlu göçü de devam edecek. Zaman zaman medyada yer alan iltica ve göç meselesi, genel olarak konunun uzmanları ya da siyasetçiler tarafından tartışılır. Peki, meselenin öznesi olan göçmenler ve mülteciler ne yaşar, ne düşünür? İranlı eşcinsel bir kadın mülteci olan Nilüfer’den, Türkiye’de yaşadığı zorlukları, ülkesini neden terk etmek zorunda kaldığını dinleyelim.

Tahran’da 1985 yılında doğan ve cinsel yönelimi nedeniyle ilkokuldan başlayarak pek çok sorun yaşayan Nilüfer, lisede artan baskıya dayanamamaya başlamış. Ülkesinde on sekiz yıl basketbol oynayan Nilüfer’e hocaları, “Sen kimsin? Neden böyle yaşıyorsun? Hormonlarında bir problem mi var” diyerek, eşcinsel olduğu için onu takımdan atmışlar. Kısa saç kullanmayı tercih eden ve genelde gömlek ve pantolon giyen Nilüfer’in dış görünüşü, hakkında bir şey bilmeseler bile onu dışlamalarına yol açmış. Lisede baskı ve ayrımcılık o kadar artmış ki, okul müdürü Nilüfer’i yanına çağırarak, “Tüm okul senden nefret ediyor. Kendine çekidüzen vermen için sana iki hafta süre tanıyorum. Bu sürenin sonunda senden artık nefret etmezlerse kalacaksın, ederlerse okuldan atacağım” demiş. Nilüfer, her gün okula diğer öğrencilerden yarım saat daha erken gelmeye ve yarım saat daha geç çıkmaya zorlanmış. 2013 yılında yurt dışına çıkmaya karar veren Nilüfer, İran’da okuduğu İtalyan Okulu’nun yardımıyla İtalya’ya giderek sinema bölümüne başlamış.

Ailesini çok sevdiği için İtalya’ya mülteci olarak değil, öğrenci olarak giden Nilüfer, maddi anlamda çok sıkıntı yaşamaya başlayınca ve iş de bulamayınca, İsveç’e mülteci olarak gitmeye karar vermiş. İsveç’te on bir ay yaşayan Nilüfer, yalnız yaşadığı için depresyona girince, bununla baş edebilmek amacıyla kendini uzun çalışma saatleriyle avutarak, günde 14 saat çalışmaya başlamış. İsveç’te depresyonu çok artınca, ailesinin yanına yeniden dönen Nilüfer şunları söylüyor: “Beni kabul ettiler. Gerçek LGBTİ’lere bir şey demiyorlar, benim de yalan söyleyecek halim yok. Kabul ettiler, ama yaşamıyordum. Ayrı kaldığım iki buçuk senede İran çok değişmişti. Ben normal giyiniyordum, şal ve manto kullanıyordum ama düğmelerimi kapatmıyordum, içimde de gömlek vardı. Bir gün metroya girdim, Tahran’da kadın ve erkek vagonları ayrıdır. Ben kadın vagonuna binince, bir kadın bağırıyordu, ‘Sen erkeksin! Niye buraya geldin?’ dedi ve beni dışarı attı. Ertesi gün yine metro kullanmak zorundaydım, metro beklerken bu kez yanıma metro görevlisi geldi, beni inceledikten sonra gitti ve iki görevliyi daha yanında getirdi. ‘Sen kimsin? Kimliğini göster’ dediler. ‘Ben gördüğünüz gibi İranlıyım, burada yaşıyorum ve çarşafım da var’ dedim. Yüzümde makyajım da yoktu, ‘Kim olduğun belli değil, kalk gidiyoruz, erkek mi kadın mı olduğun belli değil!’ dediler. Karakola gittim, bir sürü soru sordular, neden böyle yaşadığımı, neden böyle giyindiğimi sordular, bir de kâğıt imzalattılar. Karakoldan çıktıktan sonra karar verdim, artık ülkemde yaşayamazdım ve 2015 yılında Türkiye’ye mülteci olarak geldim.”

“Tecavüz dışında tüm şiddet biçimlerini yaşadım”

Türkiye’ye geldikten sonra pek çok zorluk yaşayan Nilüfer, kaldığı pansiyonda parasını çaldırınca, yanında sadece 200 lirası kalmış ve ikinci haf-

ta çalışmaya başlamış. 35 lira karşılığında günde on iki saat bulaşıkçı olarak çalışan Nilüfer, Türkçe bilmediği için konuşulanları pek anlamıyormuş. İngilizce konuştuğu için işvereni tarafından sürekli azarlandığını kaydeden Nilüfer, başka bir bulaşıkçılık işi ararken gittiği kafede, işveren kadının ‘Ben lezbiyenleri işe alamıyorum’ dediğini belirtiyor. Nilüfer, “Ona ‘Sen benim lezbiyen olduğumu nereden biliyorsun ki’ dedim, ‘Tipinden belli’ dedi. Kısa saçlıyım ve üstümde tişörtle pantolon vardı. Sonuçta on iki saat için 40 liraya anlaştık, bir buçuk ay çalıştım ama bana günlük 30 lira verdi” diye anlatıyor.

Tecavüz dışında tüm şiddet biçimlerini yaşadığını vurgulayan Nilüfer, sözlerini şöyle sürdürüyor:

“Başka bir işe başlayınca nişanlı olduğumu düşünsünler diye parmağıma yüzük taktım. Bir gün ben bulaşık yıkarken dükkânın ışıklarını kapadılar, patron gelip arkadan sarıldı. ‘Ne yapıyorsun’ dedim, Türkçem o kadar iyi değildi. ‘Ben nişanlıyım’ dedim, ‘Nişanlını boş ver, ben buradayım’ dedi. Bir anda kendimi ellerinden kurtardım ve dışarı kaçtım, bir daha da gitmedim. ‘Bayan eleman aranıyor’ yazan yerlere gidiyordum, ‘Sen bayan değilsin’ diye işe almıyorlardı. Kız arkadaşım Türk... Onunla gidince, ‘Yanındakini işe alalım’ diyorlardı. Sonra bir kahveciye ‘barista’ olarak gittim, orada benimle düzgün konuştular, ama onlar da paramı vermediler. Ameliyat geçirmiştım ve ne oturabiliyor ne de yürüyebiliyordum, ama işe gitmek zorundaydım. Paramı vereceklerini umarak kız arkadaşımı yolladım, 100 lira vermişler. Biliyorlar ki ben yalnızım, annem, babam yok ve paraya ihtiyacım var. Patronum kadındı, onunla konuştum, ‘Nasıl yaşıyorsan yaşa, bana ne!’ dedi. Daha sonra orayı kapattığını öğrendim, hâlâ almam gereken 500 lira var...”

Daha sonra başka bir kafeye girdim, bir yıl çalıştım. Bana ‘İran pislik kedisi’ diyerek hakaret ediyorlardı. İranlılar sana ne yaptı ki böyle konuşuyorsun? Ben hem İranlı hem de eşcinsel olduğum için ayrımcılığa uğruyorum. Ankara’da yaşayan İranlılardan da uzak duruyorum çünkü onlara güvenmiyorum. Mesela iş arıyorsunuz, önce İranlı sizden bunun için para alıyor, sonra da patronla konuşup ‘Üç gün sonra bunu dışarı at’ diyor, hem o hem de patron paranızı alıyor. Şu anda çalıştığım iş yeri, iyi ama onlar da paramı verme konusunda isteksiz davranıyorlar. Oysa bu benim hakkım...”

Beş dil bilen ve iki lisans mezunu olan Nilüfer, sigorta yapmadıkları için daha nitelikli işlerde çalışmadığını söylüyor. Bunun nedeni ise mülteci olarak başka bir kente yerleştirilen Nilüfer’in Ankara’da çalışma izninin olmaması... Ankara’da yaşadığını polisin de, yetkililerin de bildiğini kaydeden Nilüfer, yerleştirildiği kente düzenli giderrek haftalık imzalarını attığını belirtiyor.

“Üç erkek tarafından dövüldüm”

Bir buçuk yıl önce aynı evi paylaştığı dört arkadaşıyla beraber akşam dışarı çıkan Nilüfer, eve geri dönerlerken arkadaşlarına markete gitmek istediğini söyleyerek, onlardan ayrılmış. O esnada üç erkek yanına gelerek Nilüfer’e vurmaya başlamışlar. Saldırganlardan biri tarafından ısırılan bir parmağı hâlâ hissiz... Nilüfer, olayı şöyle anlatıyor: “Üç erkek Bülbülderesi’nde burnumu kırdı, saçlarımı çekti. Eve dönünce, halimi gören arkadaşlarım da şoke oldu. Bu olay beş dakika içinde oldu, ama şiddet o kadar fazlaydı ki nefes alamıyordum. Şoktaydım ve zaman kavramını yitirmiştim. Ertesi gün sabah 6.30’da taksiye atladım, Turan Güneş’teki emniyete gittim, ‘Bekle, bugün burası kapalı... Ne kadar içtiysen bugünün Pazar olduğunu anlamıyorsun’ dediler. ‘Evet, ben alkol aldım, sen de içiyorsun, ben de içiyorum. Yasak değil, burası İran da değil.’ Başka bir polis geldi, küfür etti ve ülkeme dönmemi söyledi. ‘Memleketimizi b.k etiniz. Buradan gidin, sizi istemiyoruz’ dedi ve üstüme yürüdü, diğer polis onu tuttu. Ağlaya ağlaya çıktım ve eve kadar yürüdüm.”

Türkiye’de kalmayı istemediğini belirten Nilüfer, Ankara’da yaşadıklarından sonra depresyona girdiğini ve intiharı denediğini söylüyor. Şimdiki iş yerinde iki hafta izinsiz çalıştığını kaydeden Nilüfer, “Annem gelecek dedim, ama izin vermiyorlar. Beni sevdiklerini söylüyorlar, ama burada da çok fazla sömürü var, akşam sekizde çıkayım mı diyorum, ‘erken daha’ diyorlar” diye anlatıyor.

İranlı olduğum için her yerde sıkıntı yaşıyorum

Nilüfer pek çok LGBTİ arkadaşının farklı ülkelere mülteci olarak gittiğini kaydediyor. Ülkelere mültecilik konusundaki yaklaşımları için de şunları söylüyor: “Amerika da İranlıları sevmiyor, Trump da... Ben ne yaptım? Suçum İranlı olmak mı? Bizim devletimiz kötü, ben devletimi sevmediğim için buradayım. Neden bize böyle davranıyorsunuz? İranlı olduğum için her yerde sıkıntı yaşıyorum. İtalya’da da terörist olduğumuzu düşündükleri için çoğu banka hesap açmıyor. Sadece İsveç iyiydi. Görüşmeye gidince dinimi soruyorlar, ‘hiçbiri’ diyorum. Bence İran ile Türkiye arasında hiçbir fark yok, burada sadece alkol yasak değil ve kadınlar açık gezebiliyorlar. Ama iki toplum da dedikoducu ve önyargılı, bakış açıları aynı... Ben çok zorluk çektim ama hâlâ umutluyum. Ben Müslüman, İranlı, eşcinsel değilim. Ben Nilüfer’im, ben insanım!”

BİR HAK İHLALİ OLAN ERİL ŞİDDETİN TEMEL DAYANAKLARI

BERRİN SÖNMEZ ■■■

İnsan hakları hukukunun her gün pek çok örnekle çiğnendiği son yıllarda kadınların insan hakları da yok edilme riskiyle karşı karşıya. Hemen her alanda uzun yıllar süren kadın mücadelesiyle elde edilmiş kazanımlar tehdit altında. Ancak bu yazının kapsamı bir hak ihlali olarak kadınlara yönelik şiddet ve şiddetle mücadele mekanizmalarının işlevsiz kılınma çabalarıyla sınırlı, özellikle de ekonomik ve psikolojik şiddet ve bu şiddet türleriyle mücadelenin önemiyle.

Çoğunlukla yok sayılıp görmezden gelinen ve şiddetle mücadeledeki önemi hayli hafifsenen bu iki şiddet türü gerçekte eril şiddetin iki temel dayanağı; ataerkinin kurucu unsuru olan eril şiddetin, üzerinde yükseldiği iki ayaktır. Duygusal baskılar ve ekonomik kısıtlarla gerçekleştirilir. Aileden başlayarak tüm toplumu biçimlendiren davranış kodlarının şifreleri niteliğini taşır. Kadına yönelik şiddetin önlenmesi için toplumsal zihniyet dönüşümü gerektiği söylenir yaygın olarak. İşte dönüştürülmesi dile getirilen o zihniyet, ekonomik ve psikolojik şiddetle kurulmaktadır.

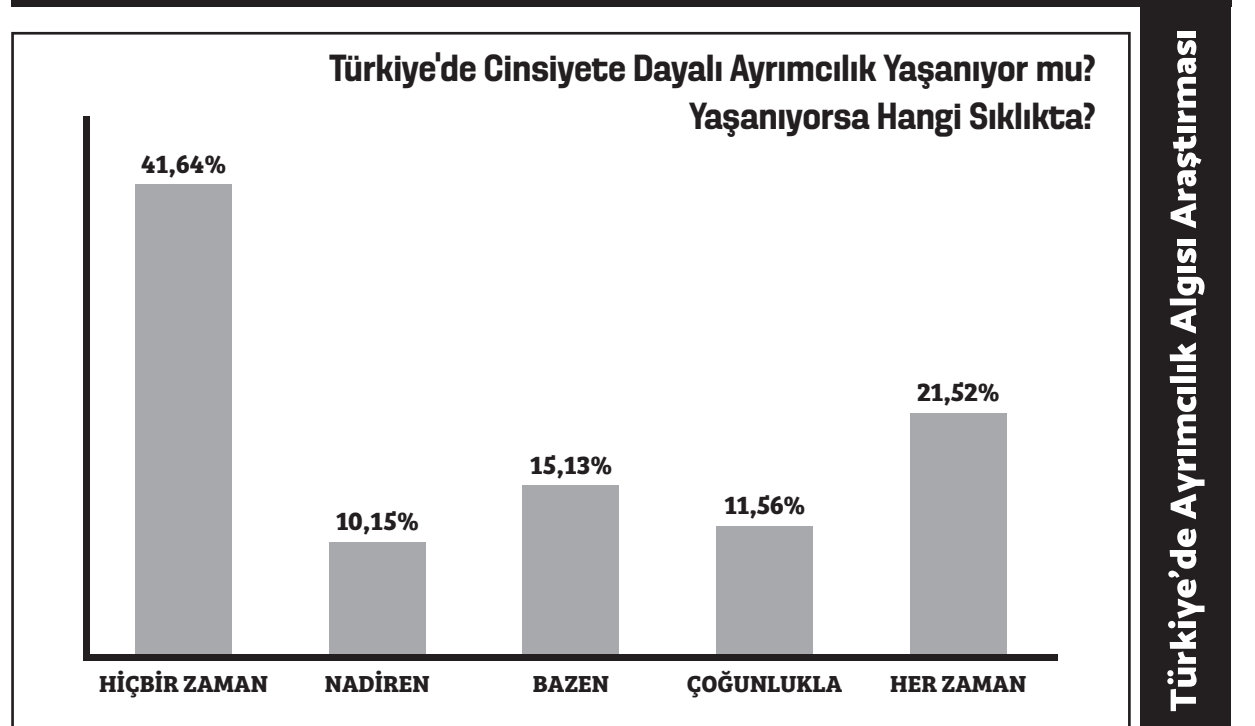
Kadına Yönelik Şiddet ve Ev içi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye Dair Avrupa Konseyi Sözleşmesi’yle, ekonomik ve psikolojik şiddet olguları tanımlanmıştır. Kısaltılmış adıyla İstanbul Sözleşmesi olarak da geçen bu sözleşme, son yıllarda biraz da bu nedenle saldırıların hedefi. Üçüncü maddesinde kadına karşı şiddeti “kadınlara karşı bir insan hakları ihlali ve ayrımcılık” olarak tanımlayan sözleşmenin etkin uygulanması önleniyor. Saldırıların odağına ekonomik ve psikolojik şiddetin yerleştirildiğini görüyoruz. Sözüm ona aile kaygılarıyla evrensel ilkelerin reddedilmesi talepleri, hiçbir zaman etkin uygulanmayan şiddetle mücadeleyi giderek daha da zayıflattı. Sözleşmeye dayalı bir koruma kanunu olan 6284 sayılı şiddet yasası da bu saldırıları destekleyen politik tutum nedeniyle etkin uygulanmıyor. Yasa ve sözleşme etkin uygulanmadığı için yükseliyor şiddet. Toplum zihniyetini şiddet karşıtı eşitlikçi yöntemlerle değiştirmeyi hedefleyen yasa ve sözleşmeyi zayıflatarak patriarkanın yeniden güçlenmesi hedefiyle o zihniyetin pekiştirilmesine çalışılıyor adeta.

Kadınların insan hakları hukuku ve toplumsal cin-

siyet eşitliği prensibi doğrultusunda politikalarla kadın hareketi ve feminizm, patriarkayı hayli geriletmişti. Şimdi kaybettiği alanı yeniden kazanmak isteyen ataerkil zihniyetin tekrar yükselme hamlesiyle şiddetin artışı arasındaki ilişkiyi gözden kaçıramayız. Ülkenin anti demokratik ve hukuk tanımaz günlerinden güç alarak gerçekleştiriyorlar saldırılarını. Bir hak ihlali olarak kadına yönelik şiddetin, siyasal sistemlerden bağımsız işlediği düşünülemez. Otoriter devletin, aynı oranda otoriter baba ve kocayla ailede kurulup, topluma kabul ettirilmesiyle mümkün olduğu bilinir.

İstanbul Sözleşmesi ve Şiddetle Mücadele Yasası da uzun yıllara dayanan kadın mücadelesinin birikimiyle beslenerek şekillenmişti. Ve bir vakitler ilk tokada itirazla fiziksel şiddete karşı mücadeleyi başlatmış olan kadınlar zamanla o ilk tokattan önceki şiddet aşamalarını keşfederek sözleşmeye yansıtılar. Bugün kadına yönelik şiddeti sadece cinayet ve cinsel saldırıyla konuşanların aksine yasa ve sözleşme her biçim ve her boyutuyla mücadele yöntemleri tespit ederek devleti, kadınları korumakla, şiddeti önlemekle yükümlü kıldı. Sözleşme madde 33 ile taraf devletlere, “bir şahsın psikolojik bütünlüğünü zorlamayla veya tehditlerle ciddi bir şekilde bozmaya yönelik kasıtlı girişimlerin cezalandırılmasını temin edecek yasal veya diğer tedbirleri alma” görevi yükledi. Çünkü kadınların, çocukların ve tüm bireylerin uğratıldıkları eril şiddet karşısında güçsüz hissetmesine yol açan psikolojik şiddettir. Ekonomik şiddet de bu güçsüzlük duygusunu pekiştirerek çaresiz kılar şiddete uğratılanı.

Bireyleri şiddetten kurtulma azminden yoksun bırakmayı hedefleyen bu iki şiddet türü, bireyin bireye uyguladığı sistematik işkence olan eril şiddetin başlangıcı. Her psikolojik ve ekonomik şiddet cinayete varmaz ama cinayetle sonuçlanan her eril şiddet olayı psikolojik ve ekonomik şiddetle başlar. Şiddetle mücadele, şiddetin başladığı yani ataerkinin kurulduğu bu iki şiddet biçimine yönelik tedbirlerle başlatılmalı. Demokratik hukuk devleti arayışı ve insan hakları savunuculuğunun ortak çalışma alanları arasında yer almalı; bir hak ihlali olarak eril şiddetin ekonomik ve psikolojik boyutu.

MÜSLÜMANLAŞTIRILMIŞ ERMENİLERİN YAKINLARI ANLATIYOR: EĞİL'İN 1915 İLE DEĞİŞEN ÇEHRESİ

Ermeni Soykırımı'nda yaklaşık 1.5 milyon Ermeni hayatını kaybederken, 1915'in etkilerinin bir başka boyutu olarak ortaya çıkan diğer husus ise 'Müslümanlaştırılmış Ermeniler' gerçeği. Özellikle Kürtler arasında sıklıkla rastlanan 'Annem Ermeni, anneannem Ermeni' cümleleri, o yıllara ilişkin derinlemesine bilgiler sağlıyor. Bu sözlerinin yoğun olarak duyulduğu yerlerden biri de Diyarbakır'ın Eğil ilçesi.

1915 ve sonrasında Eğil'de yaşananlar için farklı rivayetler olsa da Eğil'de yaşayan bazı Müslümanların da Ermenileri öldürdüğü biliniyor. Adnan Çelik ve Namık Kemal Dinç'in 2015 yılında yayınlanan 'Yüz Yıllık Ah!' eserinde Eğil'e dair yapılan araştırmalara da yer veriliyor. Kitapta yer alan bilgilere göre, 'Bejik' olarak adlandırılan ve Kürtler arasından çıkan eğitimsiz askerler 'çıkar ve menfaati uğruna her türlü pisliği yapabilen' kişiler olarak niteleniyor ve bunlar katliamın sorumluları arasında görülüyor. Çeşitli kaynaklara göre ise yapı dışında kalan gruplar da dini etki, Ermeni mallarına el koyma arzusu ve çeşitli yönlendirmeler ile katliamda önemli bir rol alıyor.

1915 öncesinden bugüne Ermeni halkının vatani olarak da bilinen Diyarbakır ve ilçeleri Ermeniler için en önemli yerleşkeler arasında yer alıyor ki bu ilçelerden biri de Eğil'dir. Diyarbakır'ın 50 kilometre kuzeyinde Dicle Nehri'ne hakim bir noktada yer alan Eğil, Diyarbakır'ın önde gelen Ermeni sanatçı ve yazarlarının da yetiştiği Heredan'ın bağlı olduğu Dicle ilçesi ile de komşudur. Eğil'de yaşayan ve şimdilerde Müslümanlaştırılmış Ermenilerin bir bölümünün de aynı zamanda Dicle ve Heredan'dakilerle akrabalıkları bulunuyor.

Geçtiğimiz aylarda uygulanmaya başlanan soyağacı bilgilerini sorgulayan Eğil'de yaşayan Müslümanlaştırılmış Ermeniler, ailelerin geçmişte Ermeni olarak bildiği yakınlarına yer verilmediği görürken, bugün ilçe genelinde en az 50 Müslümanlaştırılmış Ermeni ailenin yaşadığı tahmin ediliyor.

1915 sonrası en sık rastlanan olaylardan biri olan, ailenin geçmişinde yer alan ve Müslümanlaştırılmış Ermeni kadınların ailelerde 'anne' veya 'nine' olarak yer alması durumuna Eğil'de de sıklıkla

rastlanılıyor. Bu gerçekliğin dayandığı temel ise çeşitlilik gösteriyor. Öyle ki bu durum bazen 'Kimsesiz çocuğa sahip çıkma' olarak adlandırılırken, bazen de 'Kız çocuklarının bilinçli olarak sağ bırakılması, alıkonulması veya başka yerlere gönderilmesi' olarak aktarılıyor.

Geçtiğimiz dönemlerde yaşadıkları korku iklimini kıran ve konuşmaya başlayan aile büyükleri, kendilerinden sonra gelen kuşaklara da 'Biz aslında Ermeniydik' gerçeğini aktarmaya başlamış durumda. İlçenin gençleri arasında da geçmişe yönelik merak giderek artarken, yaşlılar da konuya ilişkin bilgilerini aktarmaya hevesli hale geliyor.

Eğil'de Ermeni geçmişinin izleri

Tarihçilerin tartışmalarından bağımsız olarak geçmişin tanıklıklarından yararlanan ve ilçede yaşayan Tahir Sancar ve Lamia Zengin, geçmişlerini dile getiren ve bu bilgileri sonraki kuşaklara aktaranlardan ikisi. Geçmişe ilişkin farklı bilgilerini ve anılarını anlatan Sancar ve Zengin bugün bile ilçede geçmişte kimlikleri ile yaşayan Ermenilerin izlerinin olduğunu ve geçmişe özlediklerini dile getiriyor.

Anneannesinin Ermeni olduğunu, Müslüman olarak anılsa da yüreğinde inancını korumayı başardığını dile getiren Lamia Zengin, geçmişten bugüne hafızasının derinlerinde yer alan bilgileri ve anılarını paylaşıırken, büyük bir heyecan ve özlem yaşıyor.

Lamia Zengin'in aktardığına göre anneannesi, Müslüman bir erkekle evlendirilmesinin ardından Sara olan ismi Rihan olarak değiştirilmiş. Adı Rihan olarak değiştirilen anneannesinin soyuna dair bilgilere ise ulaşılammış. Zengin'in aktardığına göre, anneannesi Müslüman bir erkekle ev-

lendirilmesine rağmen, inancını koruma yönünde çaba harcamış. Anneannesi Sara'nın (Rihan) Ermenice konuştuğunu, dilini annesi Beyaz'a da öğrettiğini dile getiren Zengin, kendilerinin ise çocukluk döneminde annelerinin tüm çabalarına rağmen Ermeniceyi öğrenmediklerini belirtiyor ve bu durumdan duyduğu pişmanlığı gizlemiyor. Zengin ise bugün Eğil'de konuşulan Zazacayı konuşabiliyor.

Zengin: Dipsiz kuyulara atıldılar

Eğil'in nüfusunun ciddi bir bölümünün Ermenilerden oluştuğunu ve 1915 dönemine kadar ilçedeki Zazalar ile bir arada yaşadıklarını dile getiren Zengin, 1915 sonrası ise nüfus yapısının değiştiğini dile getiriyor. İlçede zanaata dayalı tüm mesleklerin Ermeniler tarafından gerçekleştirildiğinin, ilçe çarşısında da hakim olduklarının kendisine anlatıldığını dile getiriyor. Zengin, ilçede ve çevresinde yaşayan Ermenilerin Zazaca 'hezaz' olarak adlandırılan dipsiz kuyulara atılarak katledildiğinin, çocukken kendisine aktarılanlar arasında olduğunu belirtiyor. Zengin'in aktardığı dipsiz kuyuların Eğil'in çevresinde yer alan birçok noktada bulunduğunu, ilçede yaşayan herkes arasında da bu durumun bir gerçeklik olarak kabul edildiğini vurguluyor.

Lamia Zengin, 1915 yılında yaşananlara ilişkin annesinin ve anneannesinin kendilerine aktardıklarını anlatırken öfkesini gizleyemiyor, rolü olanları 'zalimler, imansızlar' olarak tanımlıyor ve şunları aktarıyor:

"Bize anlatılan bazı anılar oldu, bunlardan biri de annemin teyzesi ile ilgiliydi. Askerler insanları götürürken annemin teyzesini, 10 yaşlarında çocuğunu ve eşini alıp götürmüşler. Eğil'in Bahşiler

(Baxşıya) Köyü'nde yer alan dipsiz kuyulara eşini atmışlar, orada bulunan yaşlı bir kadın annemin teyzesine 'Çocuğun ile beraber meşeliğe saklan ve oradan kaç' demiş. Teyze oradan kaçıp zamanla ilerleye ilerleye Konya'ya kadar gitmiş ve orada yeniden evlenmiş.

Oradaki evliliğinden iki çocuğu olmuş, birinin adını Hayri diğerinin adını da Vebi koymuş. Öldürülen eşiden olan ve beraber kaçtığı çocuğu sık sık Eğil'e yanımıza gelip bizleri görürdü ve hasret giderirdi. Anneannemin anlattığına göre, Eğil'in biraz dışında yürüyen iki köylü yol ortasında ağlayan bir çocuk görüp yanına gidiyorlar. Yaklaştıklarında çocuğun kollarında ve boynunda altınlar olduğunu görüyorlar. Ailesi öldürülen bir Ermeni çocuğu olduğunu ve altınların ailesi tarafından çocuklarının alınıp kurtarılması için çocuğa takıldığını anlıyorlar. İki köylü kendi aralarında 'Ben alıp bakacağım' diye tartışıyor, çocuğu alan köylü birkaç gün sonra çocuğun kafasına vurup öldürüyor ve altınları alıyor. Bu durumu da olaya şahit olan diğer köylü ailemize anlatıyor. Büyük zalimlikler yapmışlar, çok imansızlarmış."

Annesinden duyduğu ve aklında kalan bazı Ermenice kelimeleri günlük hayatta da kullanan, çocukları ve torunlarına da aktaran Zengin, eşi ile Diyarbakır'da alışveriş yaparken kullandığı Ermenice bir kelime sonucu yaşadığı anıyı anlatırken ise duygusallaşiyor:

"Biz orağa Ermenice 'kuşoş' demeyi öğrenmiştik. Diyarbakır'a küçük kazan almaya gitmiştik. Esnafın torunları da oradaydı, ben ve Zülfü (eşi) beraberdik. Orak hemen yanımdaydı ve adam torununa dönüp 'Kuşoşu bana ver' dedi. Ben de yanımda duran orağı alıp torununa verdim. Adam bir anda dönüp 'Kurban olduğum sen nereden biliyorsun?' dedi. Ben de 'Anneannem Ermeniydi, annemler de Ermenice bilirdi' dedim. Adam hemen başka köşedeki kazanı getirtti ve 'Bu daha iyi' dedi. İki tane de tepsi getirdi ve onları da bana hediye etti. Biri hala evimizde durur."

Zerif'in Bahçesi

Eğil'de yaşayan ve 86 yaşında olan Tahir Sancar da annesi Ermeni olan ilçe sakinlerinden biri. Çocuklarına ve torunlarına annesinin Ermeni olduğunu ve Ermeni akrabaları ile iletişim halinde olmaları sık sık söyleyen Sancar'ın da hafızasında anılar büyük yer edinmiş durumda.

Sancar, annesinin babası ile evlendikten sonra Müslüman olduğunu bildiğini dile getiriyor. Yalnızca Türkiye değil, dünyanın farklı yerlerine dağılan akrabaları ile iletişim halinde olan Sancar ile akrabaları dini bayramlarda birbirlerini aramaya ve imkanlar el verdikçe ziyaret etmeye devam ediyor.

DEĞİŞMEYEN İLK ÜÇ: ERMENİLER, YAHUDİLER, SURİYELİLER

YETVART DANZİKİYAN ■■■

Hrant Dink Vakfı, 2009 yılından bu yana üçer aylık dönemlerde medyada nefret söylemi raporları yayınlıyor. Ulusal basındaki haber ve makaleler taranıyor ve belli bir gruba hedef alan, aşağılayan, düşmanlaştıran, ötekileştiren ifadelerle göre bir raporlama yapılıyor. Bunlar da her üç ayda bir kamuoyu ile paylaşılıyor. Ayrıca yıllık raporlamalar da yapılıyor. 2018 yılının raporu geçtiğimiz haftalarda yayınlandı. Buna göre 2018 yılında medyada nefret söylemine en çok maruz kalan gruplar: Yahudiler, Ermeniler ve Suriyeliler. Onları Yunanlar, Rumlar, Hristiyanlar izliyor. En çok nefret söylemine yer veren gazetelerde ise sürpriz yok: Yeni Akit, Millî Gazete, Yeni Çağ... Bu ilk üç sırayı Milat, Diriliş Postası, Yeni Mesaj, Yeni Söz, Sözcü, Ortadoğu, Aydınlık ve Yeni Şafak gazeteleri izliyor. Yerel basında en çok nefret söylemi üreten gazete ise Yeni Konya. Bu listede Samsun Denge ve Mersin İmece gibi gazeteler de var.

Bu tablo bize epey şey anlatıyor olmalı. Öncelikle Ermeniler. Bu toprakların en eski halklarından olan Ermeniler, yıllardan bu yana en çok nefret söylemine maruz kalan gruplar sıralamasında ya birinci ya ikinci. Mesela Ocak-Nisan 2017 döneminde Ermeniler birinci, Suriyeliler ikinci, Yahudiler üçüncü. Özetle 1915'ten, Ermeni Soykırımı'ndan 104 yıl sonra bile hala Ermeniler düşmanlaştırılmaya devam ediliyor. Ve bu düşmanlaştırma tüm milliyetçi grupları kapsıyor. Ve dindarlar bu işten hiç de öyle muaf filan değil. Hani bir vakitler dindarların bu işe daha yumuşak yaklaştığı söylenirdi. Gazetelerin listesi bu savı pek doğrulamıyor. Baktığımızda, Türkçüler, dindarlar, ulusalcılar ve nasyonal sosyalistler bu listelerde her zaman üst sıralarda boy gösteriyor. Bir diğer dikkat çekici nokta ise Yahudilerin yine bu listelerde hep ilk üç sırada olması. Mesela 2015 yılına ait Eylül-Aralık arasındaki dört aylık dönemde 2018'in tümünde olduğu gibi, yine Yahudiler birinci, Ermeniler ikinci, Suriyeliler üçüncü.

Yahudiler sistematik olarak bu listelerde yer alıyor, özetle. Bu raporlar 2009 yılından beri tutuluyor o yüzden 2002 öncesi ile bir kıyaslama yapmak çok zor ancak AKP iktidarı öncesinde de var olan Yahudilere yönelik nefret söyleminin AKP döneminde "sistematikleştiğini" söylemek mümkün. Hem Filistin sorununda tansiyonun arttığı dönemlerde hem de genel olarak Türkiye'de olup biten her şeyde toplu olarak Yahudileri suçlu göstermek ne yazık ki gelenekselleşti. Bunun elbet-

te sadece İslamcılara özgü bir tutum olmadığını, kendisine solcu süsü vermiş nasyonal sosyalist kesimlerde de bu tavra sık sık rastlandığını söylemeliyiz. Hatırlanacaktır bu kesim 2000'lerin başlarında uzun süre "Sabetaycılar" parmağına dolamış, Türkiye'de siyaseti ve kültürel hayatı onların dizayn ettiği öne sürmüştü, bunun için boy boy kitaplar yayınlamışlardı.

Bir diğer dikkat çekici nokta 2015'lerden itibaren listeye Suriyelilerin girmesi. Bu konuda öylesine geniş bir biçimde nefret söylemi üretiliyor ki, bu tablo ne yazık ki hiç de şaşırtıcı olmuyor. Yaklaşık olarak 2015'ten bu yana Suriyeliler mutlaka ilk üç sıranın içindedirler. Burada ise baştan beri anlatmaya çalıştığımız genel tablo biraz ayrılmakta. Ermeniler ve Yahudiler örneğinde konunun Türkiye'deki tüm ayrımcı siyasi grupları enine kestiğini söylemiştik. Yani İslamcısı, Türkçüsü, nasyonal sosyalisti, ulusalcısı bu işin içindeydi. Raporda böyle bir ifade yok ama benim gözlemlerime göre Suriyeliler konusunda mekanizma böyle işlemedi.

AKP medyası, iktidarın Suriye topraklarındaki iktiraslarına koşut olarak Suriyeli göçmenlere uzun süre "ümme kardeşliği" kılıfı içinde hayırhah baktı. Ancak ne zaman ki Suriyeli göçmenler konusunda kronikleşen ayrımcılığın AKP'ye oy kaybettirdiğini gördü, o da -iktidarla birlikte- koroya katıldı. Mevcut durumda AKP ve medyası, Fırat'ın doğusuna girip, orayı işgal edip, Kürtleri baskı altına alıp, Suriyeli göçmenleri de oraya gönderme planının propagandasını (daha diplomatik ifadelerle) yapmaktadırlar. Tek bir hamleyle insan haklarını ve uluslararası hukuku kaç kez çiğneyebiliriz diye bir deneme yapsalar, ancak bu olabilirdi.

Bütün bunların ötesinde bu raporlar çok basit bir gerçeği yüzümüze vuruyor aslında. Yıllar yıllar boyu kafamıza kakılan "Türkiye'de ırkçılık yoktur," argümanının ne kadar içi boş bir önerme olduğunu. Evet ırkçılık elbette Batı'da diz boyu var, ABD'nin yakın tarihi bu konunun yüz kızartıcı örnekleriyle dolu. Ancak bu, konunun bir boyutu. Ve bu konu ile oralarda nasıl mücadele edildiğinin de dikkatle takip edilmesi gerekiyor. Çünkü Batı'daki bu mücadele yöntemleri hem ırkçılık ve ayrımcılığın nasıl tanımlanacağı üzerine bir literatür oluşturuyor, hem de önümüze mücadele konusunda yepyeni yollar ufuklar açıyor.

Burada ise biz ırkçılığa ve ayrımcılığa "milli refleks" deyip yolumuza devam ediyoruz.

AYRIMÇILIK TEMALİ HABERCİLİK, GRAFİK TASARIM VE KISA FİLM YARIŞMALARI SONUÇLANDI

İnsan Haklarına Eşit Erişim Kampanyası kapsamında düzenlenen Hak Temelli Habercilik, Grafik Tasarım ve Kısa Film Yarışması sona erdi. Grafik tasarım ve kısa film yarışmasının sonuçları, 25 Ekim 2019'da düzenlenecek Ödül Töreni'nde açıklanacak. 15 Ekim tarihinde duyurusu yapılan habercilik yarışması sonuçları ise şöyle:

Jüri üyeliğini Pakrat Estukyan, Gökçer Tahincioğlu ve Ülkü Doğanay'ın yaptığı yarışmaya toplam 23 gazeteci başvurdu; yarışmada 5 haber ödüle layık görülmüş, bir haber Jüri

Teşvik Ödülü kazanmıştır. Haberler ve ödül alan sahiplerine dair bilgi şöyle: Hayri Demir, "Bafra Kaymakamı'nın Koçer Özdal İçin Ölümünden Sonra Gönderdiği Yazı"; Murat Güreş, Dün Suriye'nin Bugün Dünyanın Ötekileri; Ceren Karlıdağ, "Üniversiteli Genç Kadınlar Eğitimleri İçin Konsomatrislik Yapıyor"; Sultan Yavuz, "Nilüfer"; Müzeyyen Yüce, "Sağlıkta 'Ölüm' Kriteri". Altan Sancaryan, "Müslümanlaştırılmış Ermenilerin Yakınları Anlatıyor: Eğil'in 1915 ile Değişen Çehresi" adlı haberi ile Jüri Teşvik Ödülü'nü aldı.

ÇOCUK HAKLARI: EVLENDİRİLEBİLİR AMA KENDİ DİLİNİ KONUŞAMAZ

MEHVEŞ EVİN ■■■

Çocuk haklarına dair en kapsamlı belge, Birleşmiş Milletler'in (BM) Çocuk Hakları Sözleşmesi. Türkiye'de yürürlüğe girdiği tarihten 1994. Sözleşmenin temel değerleri, ayırım gözetmeme, çocuğun yararının gözetilmesi, yaşama ve gelişmeyle katılım...

Peki Türkiye bu sözleşmenin hangi maddelerine çekince koymuş dersiniz?

Çocukların eğitim, ifade özgürlüğü, kendi kültürünü yaşatma ve kendi dilini kullanma haklarını içeren maddelerine! Bu maddelere çekince koymak, zaten çocuklar için yaratılmak istenen eşit, adil ve insan onurunu yakışır bir dünya talebiyle çelişkili. Kürtler gibi başka azınlıklar da eğitim ve kendi dilini kullanma hakkından yararlanamıyor.

Ayrımcılık burada bitmiyor. Eşitsizlik, çok boyutlu ve derin: Çocuklar, doğdukları yer, sosyo-ekonomik durumları, etnik ya da cinsel kimlikleri, siyasal görüşleri, medeni durumları ya da fiziksel özellikleri gibi kişiliklerini oluşturan özellikler nedeniyle haklarından eşit biçimde yararlanamıyor.

Ülke nüfusunun üçte birini oluşturan çocukların beşte biri, yoksulluk sınırının altında yaşıyor. Kırsal bölgelerde bu oran çok daha yüksek. Türkiye; Ekonomik Kalkınma ve İş birliği Örgütü (OECD) ülkeleri arasında en yüksek çocuk yoksulluğu oranına sahip. Sağlık, ebeveynlerle ilişki, okul ortamı, eğitim başarısı gibi ölçütler üzerinden yapılan değerlendirmede, çocukların yetişme koşulları açısından en kötü 5 ülkeden biri.

**

Suçta sürüklenen çocuklar için alınacak en son önlem, hapishane olmalı. Türkiye'nin taraf olduğu uluslararası anlaşmalardan biri, 1990'da imzalandığı Çocuk Hakları Sözleşmesi'ne göre bu böyle.

Peki uygulama ne durumda?

On binlerce çocuk, siyasi davalarda yargılanıyor. 0-6 yaş arasında 500 çocuk, anneleriyle birlikte hapishanelerde büyüyor. Binlercesi hapishanede, insanlıktan uzak koşullarda tutuluyor.

Tutuklu çocukların büyük bölümü, yetişkinlerle birlikte kalıyor.

Oysa çocukların yetişkinlerle aynı koşullara konulması, Çocuk Koruma Kanunu dahil pek çok yasaya aykırı.

Çocukların yüzde 68'inin hapishaneden tahliye olduktan bir yıl sonra yeniden ceza aldığını düşü-

nürsek, sistemin suçu önlemek, çocukları rehabilite etmek yerine kendi eliyle "suçlular ordusu" yarattığını söylemek yanlış olmaz.

Çıplak aramalar, kapalı görüştekilerin ziyarette ailesini ancak bir camının ardından görebilme, içme suyunu dahi kantinden satın alma şartı, "Beş gün odaya kapatma" gibi disiplin cezaları, çocuk cezaevlerindeki insanlık dışı uygulamalardan sadece bazıları.

Düşünün; 2009-2015 arasında hapishanelerde 10 çocuk hayatını kaybetmiş.

Özellikle siyasi suçlardan yargılanan çocukların istismarı, vahim boyutta. UNICEF raporuna göre, Türkiye'deki çocuk koruma ve adalet sistemindeki en temel sorunlardan biri, kapalı kurumların devlet denetimine ve sivil toplum izlemesine kapalı olması.

Başka ülkelerle karşılaştırıldığında, çocuklara yönelik kamu harcamaları dramatik biçimde düşük. Ailelere yönelik geniş kapsamlı sosyal destek programları yok. Dünya Bankası raporlarına göre okul öncesi yaş grubundaki çocuklara yönelik harcamalar özellikle az. UNICEF, kamu finansmanı sisteminde çocuklar, aileler ve gençler için tahsis edilen veya harcanan kaynaklarla ilgili bilgi üretilmediğini, sağlıklı bir izlemenin yapılmadığını her raporunda vurguluyor.

Çocuklarda zorla, erken yaşta evlilikler ve cinsel sağlık konusunda sorunlar katlanarak artıyor. Kızlar ve engelli çocuklar, eğitime erişimle ilgili büyük zorluklar yaşıyor.

Özellikle kız çocukların temel eğitime katılmaları amacıyla 2000'lerin başında yürütülen kampanyalarla okula kayıt oranları iyileşmişti. Ama eğitim sisteminin yap boz tahtasına dönmesi, bu trendi tersine çevirdi.

AKP hükümetinin hiçbir paydaşa sormadan, aceleyle devreye soktuğu "4+4+4 sistemi" okula devam konusunda önemli bir engel.

İlköğretimde okullaşma oranı yüzde 98,67. Ne var ki ortaöğretimde, özellikle kız çocukların ve yoksul çocukların eğitimlerine devam etmeleri konusunda çok ciddi sorunlar var.

Türkiye; dünyada Kongo, Uganda, Nijer, İran ve Afganistan'dan sonra çocuk evliliğinin en çok gö-

rüldüğü ülke.

Mesele çalıştırmaya veya evlendirmeye gelince, aile de devlet de öznenin çocuk olduğunu unutup veriyor: Yasalara göre 15 yaşını doldurmuş kişiler, anne ve babalarının rızası ve mahkeme onayıyla ergin sayılabiliyor.

Aile-devlet iş birliğiyle Türkiye'de yapılan her dört evlilikten birinin – bazı illerde bu üç evlilikten birine çıkıyor- çocuk evliliği olmasına şaşmamalı.

Türkiye'deki "çocuk gelinlerin" resmi sayısı 2015'te 181 bini aşmıştı. Üstelik 18 yaşından küçük kızını evlendirmek için mahkemeye başvuran ailelerin sayısı çığ gibi artıyor.

Daha çok kız çocukların maruz kaldığı erken evlilikler, sadece eğitim hakkından mahrum kalmalarına değil, fiziksel ve ruhsal olarak zarar görmelerine neden oluyor; minik annelerin doğurdukları çocukların sağlık ve ölüm riskiye daha yüksek.

Yeri geldiğinde evlendirilebilen çocuk, görüş, ifade, örgütlenme, din ve toplantı yapma özgürlüklerine gelince bir "hiç".

Yeri geldiğinde eşek gibi çalıştırılan ve aileye katkı yapması beklenen çocuk, mahkemeye bile başvurma hakkına sahip değil.

Yeri geldiğinde terör suçlarından yargılanıp yüklerle aynı koşu konan çocuk, babasının izni olmadan bir derneğe üye olamıyor, siyasi katılım hakkı sıfır...

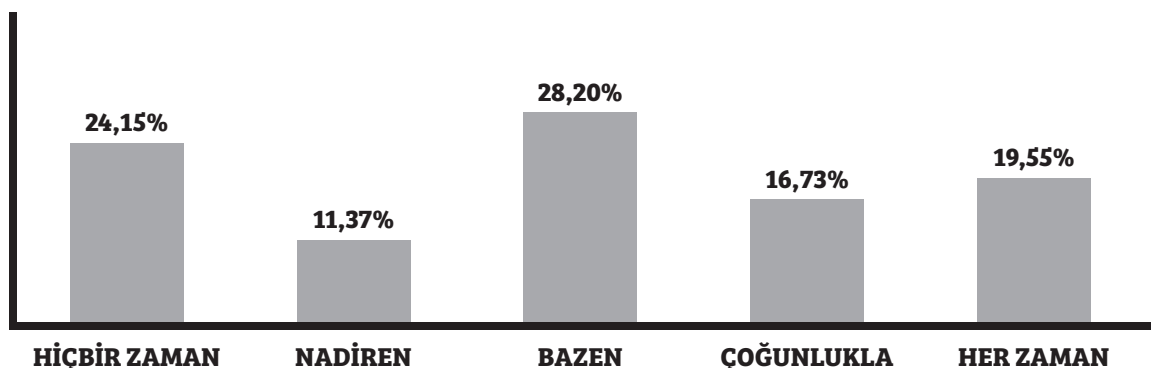
Bu topraklar, çocuklarına hiç sevecen ve koruyucu davranmıyor.

KAYNAKLAR

1. Adalet Bakanlığı ve TÜİK 2016 verileri
2. "Kapalı kapılar ardında-Aile içi şiddetin çocuklara etkileri" UNICEF 2006 raporu
3. Yoksul çocuklarda OECD birincisiyiz, Engin Esen, 23.04.2017, Sözcü
4. Dünya Bankası Avrupa ve Orta Asya Bölgesi İnsani Kalkınma Raporu, "Türkiye: Gelecek Nesiller için Fırsatların Çoğaltılması" – Yaşamda şanslar raporu" Şubat 2010
5. TBMM Kadın Erkek Fırsat Eşitliği Komisyonu (KEFEK) Yayını-5, 2011
6. 2011 Aile Yapısı Araştırması

Türkiye'de Ayrımcılık Algısı Araştırması

**Türkiye'de
Mülteci/Göçmenlik
Temelli Ayrımcılık
Yaşanıyor mu?
Yaşanıyorsa
Hangi Sıklıkta?**

TÜRKİYE’DE HUKUKUN YERLİ VE MİLLİ “İLKELERİ”

YILDIRAY OĞUR ■■■

Türkiye’de hukukun evrensel ve temel ilkelerinin yerli ve milli versiyonları geçerli.

Birkaç örnek;

“Ateş olmayan yerden duman çıkmaz,” ilkesi: Masumiyet karinesi ilkesinin yüzlerce yıllık Anadolu bilgeliğiyle yeniden yorumlanmış halidir. Şüphe en büyük delildir.

“Sallandıracaksın bir kaçını bak bir daha yapıyorlar mı,” ilkesi:

İnsanları, işledikleri suçların sonunda ağır bedeller ödeyeceklerine ikna edersek, caydırıcı oluruz diyen ilkedir.

“Bir şey yoksa bırakırlar zaten,” ilkesi: “Masumsa zaten aklanır, korkacak bir şey yok,” şeklinde de ifade edilir. Hukuk devletlerinde “bir şey yoksa seni gözaltına almamış olmaları gerekir;” “seni gözaltına almışlarsa bir şey olmalıdır;” “bir şeyin olup olmadığının ortaya çıkacağı yer gözaltı olmalıdır,” şeklinde karşıt versiyonları da mevcuttur.

“Bana niye dokunmuyorlar o zaman?” ilkesi: Emniyete, savcılıklara sadece şüpheli, kötü işlere karışmış insanların yolunun düşeceği, işinde, gücünde olan insanlara asla dokunulmayacağına olan sonsuz güveni anlatan ilkedir.

“Belki bilmediğimiz şeyler çıkar,” ilkesi: Eğer bir gözaltı için ortaya konan deliller kimseyi ikna etmemişse ileri sürülen hukuk ilkesidir.

“Bir hata varsa sonradan düzeltilir,” ilkesi: Birisi haksız yere gözaltına alınmış hatta tutuklanmış olabilir ama hayata küsmenin, bağırıp çağırmanın manası yoktur.

“Tutuklu yargılama esastır,” ilkesi: Birisi gözaltına alındıysa, bir zahmet tutuklanması gerekir ki işin ciddiyeti anlaşılсын diyen ilkedir.

“Şüpheliden delile gitme,” ilkesi: Gazetelerde her gün karşımıza çıkan “Gözaltına alınan X’in bütün ilişkileri didik didik inceleniyor,” medya klişesinin dayandığı ilkedir.

“Neyle suçluyorlar bilmiyorum da zamanında şöyle şöyle demişti/şöyle şöyle de yapmıştı,” ilkesi: Cumhuriyet Savcılığı’yla Mahkeme-i Kübra’yı karıştıran ilkedir. Hazır birisi mahkeme önüne çıkmıştır ve yargılanmaktadır, iddianame gibi geçici belgeler yerine, o ana kadar Kiramen Katibi meleklerinin solda olanın hakkında yazdığı deftere bakılır.

“Kötü adamların hapse atılması günün sonunda kötü değildir,” ilkesi: Birinin fikirlerinden, eylemlerinden hatta varoluşundan hoşlanmıyor, hiç olmasa, hiç konuşmasa, dünya ne kadar iyi olur-

du diye düşünüyorsanız bu ülke tam size göredir. Hakkında ileri sürülen suçlamanın ne olduğundan bağımsız olarak toplumu sterilleştirme, kötü adamlardan arındırmak olarak sevmediğin kişilerin cezalandırılması sevinme halidir.

“Bunun gözaltına alınması şunları hoplattıysa doğru demektir, devaam,” ilkesi: Sanıktan sanığa ulaşma ilkesidir. Bir kişinin gözaltına alınması, tutuklanması veya yargılanmasına üzülenlerin isimleri toplanır, o kişilerin adli sicilleri, haklarındaki olumsuz kanaatler biraya getirilip, sanığın iddianamesine eklenir.

“Algı oluşturmaya çalışmak,” suçu: Türk ceza hukukunda cinayet, hırsızlık, gasp gibi ağır suçlardan biridir. Somut bir suç tarifi yapılamıyorsa ya da suç için somut bir delil bulunamıyorsa, havada hissedilen suçun sıcaklığını ifade eden suçtur bu.

“Adeta” ilkesi: Hukuki kapıları açan bir maymun-cuktur. Birisine terörist, ajan, vatan haini demek istiyorsunuz ama elinizde bunun için yeterli delil yok. Ama hissediyorsunuz, hisleriniz her zaman hukuk için çok önemli, o halde kurmak istediğiniz suçlamanın başına bir “adeta” eklemeniz yeterli.

“Görölmeye henüz başlanmamış bir davayla ilgili yayın yapma,” ilkesi: Bir soruşturmanın bir davaya dönüşebilmesi için ilk ihtiyaç olan şey delil değil, kamuoyu desteğidir. Hukuk devletinde halkı gözaltılar konusunda ikna etme görevi polisler ve savcılar her zaman haklıdır düsturunu kendilerine şiar edinmiş gazetecilere aittir.

“Sen niye bu kadar rahatsız oldun ki?” ilkesi: Çarşıdan aldım bir tane eve geldim bin tane bilmece-sinin esas doğru cevabı olan ilkedir. Siz suçlu diye bir kişiyi gözaltına alırsınız ama bin kişi bundan rahatsız olarak kendini ele verir.

“Bu adamı/kadını savunmak sana mı düştü?” ilkesi: Eğer bir kişi, bir şüphelinin, yargılanmasını, gözaltına alınmasını, hakkında gösterilen delilleri eleştiriyorsa kesin onun “bir şeysidir” ilkesi. Yoksa bir insan hiç tanımadığı hatta sevmediği birinin hakkı için niye ağzını açıp kendini yorsun, riske atsın ki?

“Yabancıysa muhtemelen ajandır,” ilkesi: Ülkenizde yaşayan, çalışan bütün Batılı yabancılar aksi ispatlanana kadar ajandır. Ajan değilse zaten ortaya çıkar.

“Suçun aileviliği,” ilkesi: Bireyciliğin olduğu Batı’da üretilmiş suçun şahsiliği ilkesinin güçlü ailevi değerlerle sahip toplumumuza tercümesi olan ilkedir. Birisi suç işlediyse ve suç ağırsa ailesi de

öyle çok masum sayılmaz. En azından yanlarına bir tık atılır.

“Kurunun yanında yaş da yanıyor maalesef,” ilkesi: Ama kurunun yanında yaşın yanması kurunun yanma şeklinin de yanlış olduğunu düşündürmektedir. Bu işler hep böyle olmaktadır.

“Fazla hukuk zaaftır,” ilkesi: Başımıza gelen bütün güvenlik sorunlarını, saldırıları, terör eylemlerini hukukun ve kanunların titizlikle uygulanmasına, insan haklarının gözetilmesine, devletin rutin dışına çıkmamasına bağlayan, hukuku bir zaaf olarak gören ilkedir. Bir takım hukuk ve adalet diyen saf liberaller dinlendiği için başımıza her türlü bela gelmiştir.

“Ne yapalım ülkemiz istiklal mücadelesi veriyor,” ilkesi: Eğer yukarıdaki ilkelerin hiçbir çalışmamışsa, camı kırıp, kolu çevirerek devreye giren acil durum ilkesidir. Bütün hukuki hatalar, adaletsizlikler, yanlışlar ülkenin geçmekte olduğu zor günler parantezinde erir.

Türkiye’de maalesef hukukun evrensel ilkelerini sindirmeyi ve bir toplum olmayı başaramadık.

Cemaatler, kabileler halinde yaşıyoruz. O yüzden hepimizi bağlayan hukuki normlar, insan hakları üzerinde anlaşılmadık.

Hala fikir özgürlüğü sadece hoşumuza giden fikirlere fikir özgürlüğü, şiddet karşıtlığı sadece düşman olarak gördüğümüz güçlerin şiddetinin karşıtlığı, insan hakları sadece insan olduğuna inandıklarımızın insan hakları, adalet de sadece bizimkilere adalet...

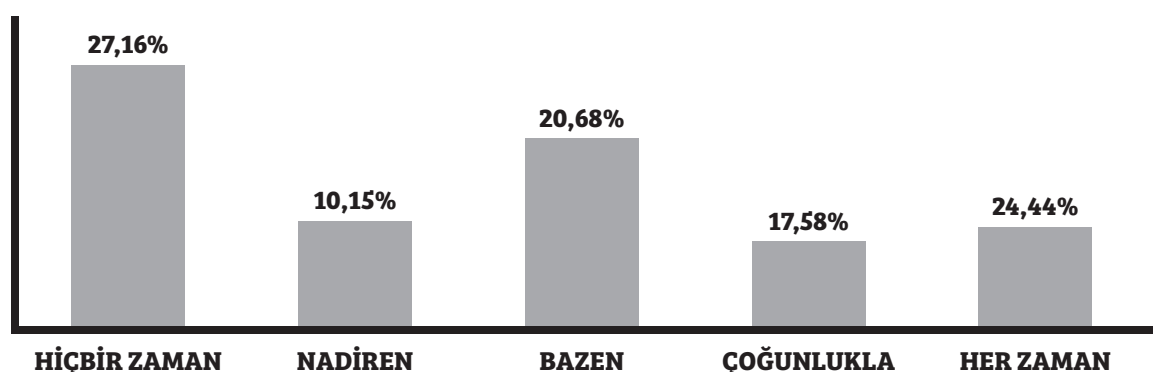
Halbuki insan hakları önce linç anlarında toplumun insan olarak görmeyi reddettikleri için, ifade özgürlüğü esas olarak marjinal ve tartışmalı fikirler için ve hukuk en fazla kriz ve olağanüstü hallerde lazım. Ama bunu yapmak siyaseten net bir kafa, ideolojik önyargılardan kurtulmak, sahiden de hümanizmden nasibini almayı gerektiriyor.

Bunlar olmayınca da her seferinde bir grup, bir fikir, bir ideoloji haksızlığa uğruyor, diğerleri bu haksızlığı ya izliyor ya da sesini çıkarmıyor. Sırayla herkesin başına bir kere bu geliyor. Herkes bir kere mağdur herkes bir kere zalim olmuş durumda. Aslında eşitlendik. Günün sonunda kimse tam olarak haklı çıkmadı. Ama henüz kimse de yüzde 100 haklı olduğu iddiasından vazgeçmedi.

İşte gerçek mücadele hepimizin her an mağdur ve zalim olabileceğimizin farkında olarak verilmesi. Kibirli değil, septik bir insan hakları ve hukuk mücadelesine ihtiyacımız var.

Türkiye’de Ayrımcılık Algısı Araştırması

Türkiye’de Cinsel Kimliğe Dayalı Ayrımcılık Yaşanıyor mu? Yaşanıyorsa Hangi Sıklıkta?

SAĞLIKTA ‘ÖLÜM’ KRİTERİ: “İLAÇ VAR; SANA YOK”

MÜZEYYEN YÜCE ■■■

Sağlık Bakanlığı’nın SMA tip 2 ve 3 hastalarının tedavisinde kullanılacak ilacın geri ödeme kapsamına almasıyla koyulan kriterler tartışma yarattı. Solunum cihazına bağlı çocukların kapsam dışı bırakılması ‘yaşam hakkı’ ihlali olarak görülürken, umutla ilacını bekleyen yüzlerce çocuk ölüme terk edildi. Aileler, kriterlerin kaldırılmasını, tüm çocukların eşit ve adaletli bir şekilde ilacına kavuşmasını talep ediyor.

Spinal Müsküler Atrofi (SMA), nadir görülen ve en sık bebek ölümlerine neden olan hastalıkların başında geliyor. Kas hastalığı olarak da bilinen SMA, Türkiye’de yaklaşık 3 bin çocuğu ölümlerle tehdit ediyor. Yakın zamana kadar dünyada tedavisi yokken, 2016 yılının Aralık ayında SMA hastalığını durduran ilacın bulunduğu dair Amerika’dan gelen haber ailelere umut kapısı oldu. Ancak bu defa da ilacın maliyetinin yüksek olması (bir dozu 175 bin dolar), hastalık konusunda gerekli alt yapının ülkede bulunmaması gibi nedenler, SMA çocuklarına engel teşkil etti.

Adım Adım Yaşam Mücadelesi

Ancak aileler yılmadı; ilacın Türkiye’ye getirilmesi noktasında ülkenin dört bir yanından Ankara’ya giderek defalarca yetkililerle görüşmeler yaptı. Sonunda 22 Mayıs 2017 tarihi itibarıyla SMA tip 1 hastası olan 114 hasta için ilaç geri ödeme kapsamına alındı. Yakın zamana kadar SMA Tip 2 ve 3 hastalarına verilmeyen ilaç, Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan’ın ‘ilaç verilecek’ açıklamasının ardından 1 Şubat’ta Resmi Gazete’de yayımlanarak geri ödeme kapsamına alındı. Binlerce SMA hastası ve ailesinin umutla beklediği bu karar, bazı hastalar için yüzleri güldürse de, koyulan kriterlerin ağır olması sebebiyle ilaçtan yararlanamayacak yüzlerce hasta için hayal kırıklığına, aileler için de isyana neden oldu.

Solunum Cihazı Olanlar Kapsam Dışı

Sosyal Güvenlik Kurumu (SGK) Sağlık Uygulama Tebliği’nde (SUT) Değişiklik Yapılmasına Dair Tebliğ’de yer alan kriterlerin en dikkat çekici ve can alıcı olanı ‘solunum cihazına bağlı hastaların’ geri ödeme listesi dışında bırakılması oldu. Söz konusu bu kriter, azımsanamayacak kadar çok SMA hastasının ilaçtan yararlanamayacağı anlamına geliyor. SMA hastalığının ilerleme sürecine bakıldığında özellikle SMA tip 2 hastalarının bir süre sonra hastalığın kaçınılmaz sonu olarak

solunum cihazına bağlı yaşadığını görüyoruz. Bu kritere ek olarak, hastalarda ‘normal yutma refleksine sahip ve oral beslenebilme’ şartı aranıyor. Bu madde de bir kısım SMA hastasını kapsam dışında bırakıyor. Zira solunum cihazına bağlı olmaksızın karından açılan trakeostomi yoluyla beslenen SMA hastası çocuklar da mevcut.

Kaybolan 21 Senelik Umud

SMA hastalığının tedavisinde kullanılacak ilacın hastaya verilmesi şartları arasında herhangi bir beyin ameliyatı sonrası şant takılmamış olması ve omurilik felci hastalığı yaşamamış olması aranıyor. Buna ek olarak hasta, bakteriyel menenjit veya viral ensefalit hastalığı da geçirmemiş olmalı. Tüm bu kriterler açısından bakıldığında SMA tip 2, tip 3 hastası olan ve umutla iyileşeceği günü bekleyen birçok çocuk ilaçtan yararlanamadı. Kendisini hayatta tutacak ilaçtan ‘solunum cihazına bağlı’ olduğu gerekçesiyle faydalanamayan çocuklardan bir tanesi Antalya’da yaşayan 21 yaşındaki İrem Coşkun. Dermanı olmayan bir yarayı hem yüreğinde hem de bedeninde 21 senedir taşıyan İrem, hastalığının arasında kaybolan çocukluğunu, “Benim için başka hayat mümkün değildi” diye anlatıyor.

“Yaşam Hakkım” Elimden Alınıyor

Yaşadığı hastalığının kendisini toplumdan koparmadığını, aksine SMA hastalığına dikkat çekmek için mücadele ettiğini ifade eden İrem Coşkun, “Hiçbirimiz böyle olmak istemedik; o yüzden sorun odaklı olmadım. İnsanların bakışlarından rahatsız olmadım. Çünkü bana bakıyorlar mı diye onlara bakmadım. Hastalığının tedavisi için her zaman güneşin doğmasını bekledim” ifadelerine yer verdi. Tedavisinde kullanılacak ilacın 2016’ın Aralık ayında ilacının bulunmasıyla ilk kez yaşama şansı olduğunu ifade eden İrem Coşkun, şöyle konuştu: “İki senedir ilacı alabilmek için mücadele veriyoruz. Annem Türkiye’nin dört bir yanında

yapılan ilaç eylemlerine katıldı. Sadece ben değil, tüm hastalar ilaçtan yararlansın diye savaştık. Dört gözle beklediğim haberi Cumhurbaşkanı açıkladı; ancak yayınlanan tebliğ de koyulan kriterler benim ‘yaşam hakkıma’ darbe vurdu. Solunum cihazına bağlı olduğum gerekçesiyle ilacımı alamıyorum. Güneş doğdu; ben ısınmıyorum. Sosyal devlet hükümlerinde yazan ‘yaşam hakkı’ elimden alınıyor. Tedavi olabileceken neden ölüme terk ediliyorum. O ilaç kritersiz tüm hastalara verilmeli.”

3 Kez Başvurdum, Reddedildim

Malatya’da yaşayan SMA Tip 2 hastası Mehmetan’a da ilacı ‘beyin hasarı’ olduğu gerekçesiyle verilmedi. Yıllardır bekledikleri ilacın kendilerine verilmediğini ifade eden anne Ayşe Bahçalı, “Mehmet, doğduğu günden bu yana iyileşeceği günü bekledim. Önce hastalığının tedavisi yoktu; çaresizdim. Sonra hastalığının tedavisinde kullanılan ilaç bulundu. İlk kez bir umudum oldu. Mehmet bana ‘anne’ diyebilecekti, sesini duyacaktım oğlumun. 3 kez başvuru yaptım ama hep reddedildi. Son olarak da sağlık uygulama tebliğinde koyulan kriterler yüzünden oğlum ilacını alamadı. O ilaç ayırım yapılmaksızın tüm hastalara verilmesi gereken bir ilaç. Belki iyi etmeyecekti; ama oğlumu hayatta tutacaktı” ifadelerine yer verdi.

İlacı Verilmeyen Mehmet Öldü

SMA hastalığının tedavisinde kullanılan ilacı alabilmek için 2 yıldır savaş veren ve umutla ilacını bekleyen Mehmet, son yayınlanan tebliğde koyulan kriterden birkaç hafta sonra hayatını kaybetti. Anne Ayşe Bahçalı, “Mehmet, konuşmıyor, tepki veremiyor ama anlayabiliyordu. İlacın verilmeyeceğini de anladı ve hayattan umudunu kesti. Oğlum öldü. Ona yaşama şansı tanınmadı. İlacını verselerdi Mehmet bugün yaşıyor olabilirdi. Oğlumun sesini dahi duyamadım. Benim oğlu öldü, başka çocuklar ölmesin. Kriterler, hasta olan her çocuğa ilacı verilsin. Yüzlerce çocuk ilacı hala ala-

miyor. Mehmet gibi onlar da ölümü mü beklesin. Benim yavrum gitti, başka çocukların yaşam şansı olsun. Adaletli ve adil olmak bu kadar mı zor” ifadelerine yer verdi.

İlaç Kullanım Dozu Değiştirildi

Diğer yandan, ilacı alacak hastaların tedavisini sürdürebilmesi için koyulan kullanım dozları da SMA Tip 1 hastalarından farklı olarak değiştirildi. Kararda, ‘Yükleme’ yani vücuda alıştırma dozu olarak geçen ilk dört doz sonunda hastalardan HFME/MFM skorunda başlangıç değerine göre en az 3 (üç) puan artış bekleniyor. SMA hastaları ve ailelerine göre; ilk dört dozda böylesine hızlı bir gelişim söz konusu değil. Bu da ilk etapta ilacı alan birçok hastanın 5. doza gelindiğinde ilacına son verilme tehlikesi yaratıyor.

Yükleme Dozu İyileşme Dozu Mu?

Resmi Gazetedeki kararda, SMA Tip 1 hastalarına

göre SMA 2 ve 3 hastalarının ilacı kullanım dozları da farklı olarak belirtilmiş. SMA tip 1 hastalarında ilk 3 doz 15 gün ara ile 75 gün içinde ise 4. doz veriliyor. SMA tip 2 ve 3 hastaları için tebliğde, “Nusinersen Sodium” pozolojisi SMA Tip- 2 veya SMA Tip- 3 hastalarında 1, 29, 85 ve 274 üncü günler olmak üzere 4 doz şeklindedir” deniyor. Yani, ilk dört doz hastaya 9 ay içerisinde veriliyor. Buda ilacın vücuda yüklenmesi arasındaki zaman farkının arttığını gösteriyor. Yani, 3. doz ile 4. doz arasında 6 aylık bir fark oluşuyor. 9 ay bitiminde hasta 6 ay daha bekleyerek 15. ayda klinik değerlendirilmeye tabi tutuluyor. SMA hastalarına ve ailelere göre bekleme süreleri uzun ve ilacın vücuda etkisi için yetersiz.

Bir Başka Boyut: İlacın Kesilme Tehlikesi

İlacın 5. dozda kesilme tehlikesi ile karşı karşıya olan hastalardan bir tanesi de SMA Tip 2 hastası 5 yaşındaki Umutcan Kılıç. Umutcan, son açıkla-

nan tebliğin ardından ilacın ilk dozunu geçtiğimiz 15 gün içinde aldı. Sağlık personeli annesi Rukiye Jop, Umutcan’ın fizik tedavi ile birlikte ilerleyen tedavinde ufak da olsa gelişmeler gözlediklerini belirterek, “Umutcan, ilacın ilk dozunu geçtiğimiz haftalarda aldı. Uzun bir prosedürün ardından hayallerimize kavuştuk. Ama ilacı alan ailelere dahi koyulan kriterler çok ağır. Yüklenme dozu olarak geçen ilk 4 doz sonucunda mutlak bir iyileşme istiyorlar ama iyileşme 5. dozdan sonra kendini gösterir. Bu çocuklar bu ilacı ömür boyu kullanmak zorundalar. İlacın yarıda kesilmesi tedaviye katkı sunmaz. Bu ilacı yurtdışında kritersiz her çocuk kullanıyor. Bizim ülkemizde kriter koyarak çocukları ayırıyorlar. Bir kısmına verip diğerlerine vermiyorlar. Böyle olmamalı” dedi. SMA hastası çocukları olan aileler, kriterlerin kaldırılması, tüm çocukların eşit ve adaletli ilaçlarına kavuşmasını talep ediyor.

KADIN CİNAYETLERİ VERİLERİ

Kadın Cinayetlerini Durduracağız Platformu verilerine göre 2019 Eylül ayında 53 kadın, erkekler tarafından öldürüldü. Verilere göre 2019’da öldürülen kadınların sayısı 347.

<http://kadincinayetlerinidurduracagiz.net/kategori/veriler>

İŞ CİNAYETLERİ

İşçi sağlığı ve İş Güvenliği Meclisi verilerine göre 2019 Eylül ayında en az 145, yılın ilk dokuz ayında ise en az 1320 işçi, iş cinayetlerinde yaşamını yitirdi.

<http://guvenlicalisma.org/20112-bu-iscikirimini-durdurmak-icin-orgutlenmemiz-ge-rekiyor-eylul-ayind>

ENGELLENEN WEB SİTELERİ

Wikipedia, Türkiye’de iki yıldır yasaklı.

EngelliWeb 2018 raporuna göre 2018 sonu itibarıyla Türkiye’den 245.825 web sitesi engellenmiş ve bu rakamın 2019 sonu itibarı ile 300.000’i geçeceği tahmin ediliyor. Bu web sitelerinden 54.903 tanesinin 2018 yılı içinde erişime engellendi.

http://privacy.cyber-rights.org.tr/wp-content/uploads/2019/06/EngelliWeb_2018.pdf

ÖZGÜRLÜĞÜNDEN YOKSUN BIRAKILANLAR

Cezaevindeki Gazeteciler

Türkiye Gazeteciler Cemiyeti’nin 14 Ekim tarihli haberine göre, 125 gazeteci ve medya çalışanı cezaevinde.

<https://tgsorg.tr/cezaevindeki-gazeteciler/>

Cezaevlerindeki Çocuklar

Adalet Bakanlığı, yapılan bir bilgi edinme başvurusuna 7.10.2019 verdiği cevapta cezaevlerindeki 0-2 yaş çocukların sayısının kamuoyunu ilgilendirmediği belirtti.

<https://twitter.com/HAKinsiyatifi/status/1184157923544616965>

TBMM İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu’nda Ceza ve Tevkif Evleri Genel Müdürü Şaban Yılmaz, cezaevlerinde 743’ u annesiyle kalan bebekler olmak üzere 3 bin çocuk olduğunu açıkladı. Cezaevlerinde 31 Ekim 2018 itibarıyla toplam 258 bin 660 kişi bulunurken bunlardan bin 848’inin tutuklu öğrenciler olduğu bilgisi paylaşıldı.

31 Ekim 2018 tarihi itibarıyla açık- kapalı olmak üzere cezaevinde 258 bin 660 kişi var.

• 743’ u annesiyle kalan bebekler de dahil toplam 3 bin çocuk cezaevinde.

• Cezaevinde LGBTİ bireylerin sayısı 200 civarında.

• Cezaevinde tutuklu öğrenci sayısı bin 848.

• 65 yaş üzerinde yaşlı mahkûm sayısı ise 3 bin 269 iken 248 de engelli bulunuyor

<https://t24.com.tr/haber/cezaevlerinde-3-bin-cocuk-var-tutuklu-ogrenci-sayisi-ise-bin-848i-buldu,747719>

Cezaevlerindeki Siyasetçiler

Selahattin Demirtaş, Figen Yüksekdağ, Eren Erdem, Selma Irmak, İdris Baluken, Gülten Kışanak, Abdullah Zeydan, Çağlar Demirel, Fatma Kurtulan, Cihan Karaman, Basri Firat, Mehmet Fatih Taş, Semire Nergiz, Remziye Yaşar cezaevinde bulunuyor.

İNSAN HAKLARI SAVUNUCULARI

Osman Kavala’nın tutukluğu 2. yılını doldurdu. İnsan Hakları Kars Şube Başkanı Güldane Kılıç ise 23 Temmuz 2019 tarihinden beri tutuklu.

Çok sayıda insan hakları savunucusu haklarında açılmış davalar nedeniyle cezaevine girme riski ile karşı karşıya.

TÜİK: CİNSEL İSTİSMARA MARUZ KALAN ÇOCUK SAYISI ARTIYOR!

TÜİK verilerine göre, Türkiye’de cinsel istismara maruz kalan çocuk sayısı her geçen gün artıyor. 2014 yılında 74 bin 64 olan istismar mağduru çocuk sayısı 2016 yılında 83 bin 552’ye yükseldi. Adli Sicil ve İstatistik Genel Müdürlüğü’nden alınan verilere göre ise 2006 yılında yüzde 42,5 olan çocuk cinsel istismar hükümlülerinin oranı 2016’da yüzde 58,8’e çıkarak ciddi bir artış gösterdi. Cinsel istismar mağduru olan çocukların yüzdesi de 2014’ten 2016’ya yüzde 33 arttı.

<https://t24.com.tr/haber/tuik-cinsel-istismara-maruz-kalan-cocuk-sayisi-artiyor,805467>

BARIŞÇIL TOPLANMA ÖZGÜRLÜĞÜ

1 Ocak-21 Ekim 2019 tarihleri arasında 40 ilde valilikler barışçıl toplanma özgürlüğünü en az bir kez yasakladılar. Bu dönemde 40 ilin valilikleri tarafından 213 yasaklama kararı alındı. Bu kararların 141’i her türlü etkinliği yasaklandığı 72’i ise belirli bir etkinliğin yasaklandığı kararlardır.

10 yasak kararı ile Van ve Batman valilikleri, 8 yasak kararı ile Hakkari Valiliği, 7 yasak kararı ile İstanbul ve Mardin valilikleri, 6 yasak kararı Gaziantep, Mersin ve Şanlıurfa valilikleri en fazla yasaklama kararı alan valilikler oldular.

SEÇME SEÇİLME HAKKI

31 Mart 2019 tarihinde Yerel Seçimler sonrasında

da YSK adaylık sürecinde başvurularını kabul ederek seçilme yeterliliğini onayladığı ve seçim sonucunda Diyarbakır’da Bağlar Belediye Başkanı seçilen Zeyyat Ceylan (%70), Van Tuşba Belediye Başkanı seçilen Yılmaz Berki (%52.93) , Edremit Belediye Başkanı seçilen Gülcan Kaçmaz Sayyigit (%53.81), Çaldıran Belediye Başkanı seçilen Leyla Atsak (%53), Diyarbakır’da Yenisehir Belediye Başkanı seçilen İbrahim Çiçek (%62.32) KHK olmaları sebebiyle mazbatalarını alamayacaklarına ve mazbataların seçimde ikinci olan adaylara verilmesi kararı aldı.

İçişleri Bakanlığı Diyarbakır, Mardin ve Van Büyükşehir Belediye Başkanları görevlerinden alınarak yerlerine kayyum atandı. Ekim ayında ise Hakkari, Kulp, Hınıs, Nusaybin ve Yüksekova belediye başkanları tutuklandı ve yerlerine kayyum atandı. Belediye başkanları dışında çok sayıda belediye meclis üyesinin yerlerine de kayyum ataması yapıldı.

YARGI KARARLARI

• Eylül 2019’da kamuoyunda Kızıltepe Jitem davası olarak bilinen davanın karar duruşmasında dava zamanaşımından düşürülerek tüm sanıklar hakkında beraat kararı verildi.

<https://t24.com.tr/haber/kiziltepe-jitem-davasi-zamanasimindan-dustu-tum-saniklar-beraat-etti,838654>

Aralık 2018 yılında kamuoyunda Kulp ve Lice davaları olarak bilinen davalarda da sanıklar hakkında beraat kararları verilmişti.

• Ekim 2019’da İstinaf Mahkemesi Çağdaş Hukukçular Derneği davasında avukatlar hakkında verilen 159 yıl cezaı onayladı.

<https://www.bbc.com/turkce/haberler-turkiye-50062389>

• Giresun’da 27 yaşındaki %75 zihinsel engelli Havva K.’ye tecavüz eden iki erkeğin yargılandığı davanın karar duruşması görüldü. Sanıklar tüm delillere rağmen beraat etti. Mahkeme Adli Tıp Kurumu’nun mağdur ile görüşmeden hazırladığı mukavemet edebilir raporu üzerinden karara verdi.

<https://www.birgun.net/haber/zihinsel-engelli-kadina-tecavuz-eden-saniklar-beraat-etti-253155>

2018 yılında Yüzde 50 zihinsel engeli bulunan 22 yaşındaki Sinem Şahin, 5 kişi tarafından tecavüze uğradı. Olay Şahin’in hamile kalması üzerine ortaya çıktı. Beş sanığın beşi de beraat etmişti mahkeme beraat kararının gerekçesi ise Şahin’in bağırمامış olmasıydı.

AVRUPA BİRLİĞİ
TARAFINDAN FİNANSE EDİLMİŞTİR

Bu yayın, Avrupa Birliği'nin maddi desteğiyle hazırlanmıştır. İçerik tamamıyla Eşit Haklar İçin İzleme Derneği'nin sorumluluğu altındadır ve Avrupa Birliği'nin görüşlerini yansıtmak zorunda değildir.

EŞİTLİK FORUMU

İNSAN HAKLARI PANORAMASI

EŞİTLİK FORUMU BİLEŞENLERİ

- ADA Eğitim Kooperatifi
- AGRİDA Tarım ve Turizm Derneği
- Akdeniz Gençlik Derneği
- Aktif Gençlik ve Kadın Katılım Derneği
- Amazon Kadın ve Yaşam Derneği
- Ardıç Dayanışma Derneği
- Baran Tursun Uluslararası Dünya Ölçeğinde Silahsızlanma, Yaşam Hakkı, Özgürlük, Demokrasi, Barış ve Dayanışma Vakfı
- Bilim Eğitim Teknoloji ve İnavasyon Gönüllüleri Derneği
- Bilinçli Gençlik Kültür ve Eğitim Derneği
- BoMoVu - Sosyal Güçlendirme için Spor ve Beden Hareketi Derneği
- Büyükincirli Eğitim Kültür Derneği
- Çankırı Kadın Danışma ve Dayanışma Derneği
- Çocuk ve Gelecek Derneği
- Dayanışmanın Kadın Hali Derneği
- Denizli Otizm Derneği
- Dom Gençleri Koruma ve Bağımlılıkla Mücadele Derneği
- Ekol Eğitim ve Sanat Derneği
- Engelli Hakları ve Engelsiz Gelecek Derneği
- Engelsiz Pedal Derneği
- Erzincan Katre Kadın Danışma ve Dayanışma Derneği
- Eskişehir Çevre Koruma ve Geliştirme Derneği
- Eşit Haklar İçin İzleme Derneği
- Genç Gelişim ve Girişim Derneği
- Genç LGBTİ+ Derneği
- Gençlik Zeka Oyunları ve Kodlama Derneği
- Göç İzleme Derneği
- Göçmen Dayanışma Derneği
- Hak İnisiyatifi Diyarbakır Temsilciliği
- Hakkari İktisadi Kalkınma Derneği
- Hevi LGBTİ Derneği
- İzmirde Suriyeli Mültecilerle Dayanışma Derneği
- İnsan Hakları Derneği Mersin Şubesi
- İnsan Hakları Derneği Van Şubesi
- İnsanca Yaşam ve Demokratik Toplum Derneği
- İnsani Değerleri Yüceltme Derneği
- İşitme Engelliler ve Aileleri Derneği
- İzmir Koruyucu Aile Derneği
- İzmir Rehabilitasyon ve Spor Kulübü Derneği
- İzmirde Suriyeli Mültecilerle Dayanışma Derneği
- Kadın ve Genç İnisiyatifi Derneği
- Kadınlarla Dayanışma Vakfı
- Kafkas Dernekleri Federasyonu
- Karadeniz Kadın Dayanışma Derneği
- Karakutu Derneği
- Karatepe Aslantaş Koruma Derneği
- Kobileri Destekleme Derneği
- Kocaeli Dayanışma ve Araştırma Derneği
- Kuir Eskişehir LGBTİ Topluluğu
- Lefke Çevre ve Tanıtma Derneği
- Lubunya+ Dayanışma Ağı
- Mersin LGBTİ 7 Renk Eğitim Araştırma ve Dayanışma Derneği
- Mersin Ortopedik Engelliler Derneği
- Mersin Romanlar ve Müzisyenler Derneği
- Muamma LGBTİ+ Eğitim Araştırma Ve Dayanışma Derneği
- Pembe Hayat LGBTT Dayanışma Derneği
- Politik ve Toplumsal Çalışmalar Derneği
- Pozitif İz Derneği
- Roman Hakları Derneği
- Roman Kadın Hakları ve Eşitlik Derneği
- Roman Toplumu Gençlik Eğitim ve Kalkınma Derneği
- Sakarya Romanlar Dayanışma ve Yardımlaşma Derneği
- Sıfır Ayrımcılık Derneği
- Sosyal Kültürel Yaşamı Geliştirme Derneği
- Sosyal Politika Cinsiyet Kimliği ve Cinsel Yönelim Çalışmaları Derneği, SPoD
- Sürdürülebilir Kalkınma ve Girişimcilik Derneği
- Trakya Edirne Genç Romanlar Eğitim Yardımlaşma Dayanışma Kalkınma ve Kültür Derneği
- Türkiye Sakatlar Derneği Mersin Şubesi
- Uçarlı Gençlik Derneği
- Uluslararası Göçmen Kadınlar Dayanışma Derneği
- Van İşitme Engelliler ve Aileleri Derneği
- Yaşamda Kadın ve Sanat Derneği
- Yedi Nokta Derneği
- Yol Arkadaşım Gençlik ve Spor Kulübü

Eşit Haklar İçin İzleme Derneği

Kamerhatun Mah. Hamalbaşı Caddesi
No:22/2-3 Beyoğlu İstanbul
Tlf: 0212 293 63 77
www.esithaklar.org
email: esithaklar@gmail.com

Yayına Hazırlayanlar

Ayşe Görür
Mahir Geçikligün
Nejat Taştan
Nur Tüysüz

Basım Yeri:

Ceylan Matbaası
İSTANBUL - 2019

ÜCRETSİZDİR

Yayımlanan yazılardaki görüşlerin sorumluluğu yazarlarına aittir.